

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava

Eesti spordiajakirjanike allikavõrgustike kujunemine

Bakalaureusetöö

Marko Susi

Juhendaja: Brit Laak, MA

Tartu 2024

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus	4
1. Töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad	6
1.1. Spordiajakirjandus ja allikad.....	6
1.2. Keerulised suhtlusolukorrad.....	9
1.3. Spordiajakirjanik.....	11
1.4. Varasemad uuringud.....	14
2. Uurimisküsimused	16
3. Meetod ja valim	17
3.1. Meetod.....	17
3.2. Valim.....	19
4. Tulemused	21
4.1. Allikas ja allikavõrgustik.....	21
4.2. Allikavõrgustiku kujunemine.....	22
4.3. Allikate motiivid.....	24
4.4. Keerulised suhtlusolukorrad.....	26
4.5. Spordiajakirjanike tööruutin ja võrgustiku funktsioonid.....	28
5. Järeldused ja diskussioon	30
5.1. Järeldused.....	30
5.1.1. Kuidas spordiajakirjanikud oma allikavõrgustikku loovad?.....	30
5.1.2. Kuidas spordiajakirjanikud oma allikavõrgustikku hoiavad?.....	32
5.2. Diskussioon.....	33
Ajakirjaniku ja allika vahelised suhted muutuvad ajas.....	33
Allika agentsus ja erinevad funktsioonid.....	35
Allikasuhtluses võib ette tulla erinevaid probleeme.....	37
Spordiajakirjanik kui skaut.....	38
Spordiajakirjanik kui allikas.....	38
Spordiajakirjaniku töö käib kogu aeg.....	40
5.3. Edasised võimalikud uurimissuunad.....	41
Kaalutluskoht kriitilise kajastuse ja suhte säilitamise vahel.....	41
Erinevate inimtüüpide võimalused spordiajakirjanduses.....	41
Kuidas erinevad kogunud ja noorte ajakirjanike tööpraktikad?.....	42
Milline allikasuhklus sobib spordiinimestele?.....	42
KOKKUVÕTE	43
SUMMARY	44
Kasutatud kirjandus	45
Lisad	56

Lisa 1 Semistruktureeritud intervjuude küsimustekava.....	56
Lisa 2 Lihtlitsents.....	58

Sissejuhatus

Spordiajakirjandus on osa ajakirjandusest, mis nagu nimigi ütleb, kajastab sporti ja kõike sellega seonduvat. Nii nagu žurnalismis üldiselt, läheb ka spordiajakirjanikel tarvis allikaid, kellelt või millelt saada vajalikku informatsiooni, et luua sisu. Ehkki allikaid on erinevaid – näiteks dokumendid –, siis keskendun oma töös inimallikatele, olgu nendeks siis info pakkujad või eksperdid, kes mõtestavad olukordi lahti. Usaldusväärsus tähendab selle töö kontekstis seda, et ajakirjaniku ja allika vahel on piisavalt usalduslik suhe, et allikas on valmis pakkuma informatsiooni (sealhulgas ka eksklusiivset sisu), sest teab, et ajakirjanik vormib selle kvaliteetseks looks, ning võtab vahel ise ajakirjanikuga ühendust, et teemasid pakkuda. Allikavõrgustiku all ei pea silmas seda, et kõik allikad oleksid risti-rästi omavahel seotud, vaid seda, et ajakirjanikul on hulk erinevaid allikaid (kes võivad olla omavahel seotud, kuid ei pea), kellelt saada informatsiooni.

Olen praeguseks töötanud spordiajakirjanikuna peaaegu kaks ja pool aastat. Tunnen, et nii mul kui ka teistel alustavatel spordiajakirjanikel tuleb kasuks, kui saab kuskilt infot, kuidas on kogunud ajakirjanikel tekkinud allikavõrgustik ning kellelt ja kuidas heade, täpsete ja sisukate lugude saamiseks tõhusalt informatsiooni hankida. Mind huvitab, mida saan noore ajakirjanikuna allikavõrgustiku kujunemises ise ära teha, et mitte sõltuda ainult ajategurist ehk sellest, mil olen juba ise piisavalt “nime teinud” ja staažikas. Näiteks kord juhtus sedasi, et leppisin allikaga persooniintervjuu kokku, kuid ta teatas viimasel hetkel, et üks kogenum ajakirjanik võttis temaga samuti sarnaseks kajastuses ühendust. Kuna allikas teadis kolleegi, aga mind mitte, siis ta ütles mulle ei ja andis intervjuu hoopis teisele, minust paarkümmend aastat kauem lugusid jutustanud lehemehel.

Tartu Ülikoolis on uuritud, milline on ajakirjanike ja sportlaste või treenerite suhtlus Eesti ajakirjanduses, kuid kuidas ajakirjanikud tekitavad endale allikavõrgustikku ja kuidas nad seda nii-öelda haldavad, pole samavõrd uurijate tähelepanu saanud. Usun, et staažikate spordiajakirjanike kogemusi, meenutusi ja soovitusi oleks kasulik lugeda nii alustavatel kui ka juba mõnda aega valdkonnas töötanud ajakirjanikel, sest teadvustatult ja süsteemsemalt

tegutsedes on lihtsam jõuda soovitud tulemuseni – siinkohal mitmekesise ja toimiva allikavõrgustikuni.

Mind huvitab, kuidas spordiajakirjanikel tekib allikavõrgustik, kust nad saavad informatsiooni, mis pole üldsusele teada. Teisisõnu oleks hea teada, kuidas teab ja avaldab spordiajakirjanik Premium liiga vutiklubi Paide Linnameeskonna uue peatreeneri enne, kui see info on jõudnud spordiüldsuseni (Elissaar, 2023)? Või kuidas jõuab ajakirjaniku kõrvu jutt, et Andrus Veerpalu võib olla dopinguskandaalis (Koch ja Pahv, 2011)? Usaldusväärne allikavõrgustik võimaldab spordiajakirjanikul täita valvekoera rolli – suvaline mängujärgne intervjuu võitjameeskonna kapteni või staarmängijaga seda teha ei aita.

Kuidas jõuab ajakirjanik allikaga sinnani, et nende vahel tekib usaldus, tänu millele julgeb inimlikas talle infot anda? Kuidas jõuda nende inimesteni, kes võiksid spordiajakirjanikku varustada kasuliku infoga? Kuidas peab spordiajakirjanik allikaga suhtlema, et usaldus säiliks? Need on küsimused, mis seoses selle temaga kerkivad. Lisaks oleks hea teada, kas ja kuidas on Eesti spordiajakirjanduses võimalik karjääri teha ka ilma teadliku allikavõrgustiku kujundamiseta.

Selles bakalaureusetöös on minu eesmärk koguda staažikate Eesti spordiajakirjanike meenutusi ja kogemusi, et välja selgitada, kuidas Eesti spordiajakirjanikel on kujunenud usaldusväärsed, mitmekesised ja püsivad allikavõrgustikud ning millised tegurid seda kujunemist soodustada või pärssida võivad.

Bakalaureusetöö alguses annan ülevaate teoreetilistest ja empiirilistest lähtepunktidest, milles selgitan nii allika, usaldusväärse kui ka allikavõrgustiku mõistet, spordiajakirjanduse kui töövaldkonna eripärasid ning millist rolli mängivad spordiajakirjanike jaoks allikad. Seejärel sõnastan uurimisküsimused ning tutvustan valimit, andmekogumis- ja analüüsimeetodit ning toon välja metodikriitika. Samuti annan ülevaate tulemustest ning toon välja peamised järeldused koos diskussiooni ja edasiste võimalike uurimissuundadega. Bakalaureusetöö lõpeb kokkuvõtte, kasutatud kirjanduse loetelu ja lisadega.

1. Töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad

Esimeses peatükis annan ülevaate bakalaureusetöö teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest. Keskendun spordiajakirjanikele, tuues välja nende töö eripärad. Palju tähelepanu annan ka spordiajakirjanike ja allikate suhetele, sealhulgas nii välismaal kui Eestis tekkinud konfliktidele. Lisaks toon välja varem tehtud sarnaste uuringute järeldused.

1.1. Spordiajakirjandus ja allikad

Ajakirjanduses on allikaid erinevaid ning kõik nad pole inimesed – need võivad olla ka dokumendid või muud kättesaadavad allikad, kust saada informatsiooni. Ka inimallikaid on erinevaid: näiteks eksperdid, asjatundjad, poliitikud, ametnikud, suurorganisatsioonide juhid (eliitallikad), tavakodanikud, vähemused, väiksema organisatsioonid (mitte-eliitallikad), PR-spetsialistid ja kommunikatsioonijuhid, teadlased ja teised, kes kasutavad meediat töö propageerimiseks, ning korrespondendid ja ajakirjanikud ise, kes muutuvad allikateks sündmuste ja uudiste tõlgendamisel (Broersma jt, 2013). Näiteks pärast kurlingu MMi kutsuti Vikerraadio eetrisse Delfi spordiajakirjanik sellest rääkima (Lepik, 2025). Spordiajakirjanike osas tuleb loetelusse lisada ka sportlased ja üldiselt spordiga seotud inimesed. Spordiajakirjanik kehastub samuti allikaks, kui ta näiteks selgitab auditooriumile lahti mängus toimuvat, seda kas kirjalikult, audiovisuaalselt või kommentaatorina. Selles kontekstis võtab ajakirjanik ka eksperdirolli, analüüsides näiteks jalgpallimängu ning dekodeerides lahti, miks midagi juhtus.

Ajakirjanikud kasutavad lugedes inimallikaid, sest nad annavad loole tõsiseltvõetavust, hinnangut, tõendamist, kriitilisust, emotsioone, probleemidele “lahenduste” pakkumist ja subjektiivseid kogemusi, lisaks võtab allikale viitamine ära võimaluse süüdistada ajakirjanikku erapoolikuses (Nylund, 2003: 851). Lühidalt on allikate leidmine ja neilt/nendest informatsiooni saamine ajakirjanduse a ja o (Amend ja Secko, 2011).

Ajakirjaniku elukutses esineb üks võtmetähtsusega paradoks. Ühest küljest peab ajakirjanik looma inimallikatega lähedase suhte, et hankida informatsiooni (Ericson jt, 1989). Läbi selle

saab ajakirjanik säilitada valvekoera rolli, sest on kursis sellega, mis toimub kulisside taga. Aga et jääda sõltumatuks ja objektiivseks, tuleb allikatega hoida distantsi (Örnebring and Karlsson, 2022). Ajakirjaniku ja allika vahelist suhtlust on võrreldud ka kõieveoga, kus ajakirjanik ja allikas üritavad samal ajal tõmmata teineteiselt välja informatsiooni (Gans, 1979: 116–117).

Ajakirjanike ja allikate suhtluses võib esineda ka sotsioloogi George C. Homansi 1958. aastal välja töötatud sotsiaalse vahetuse teooria (*Social Exchange Theory*). Homansi järgi püüavad inimesed omavahelises suhtluses maksimeerida tulusid, samal ajal minimeerida kulusid (Homans 1958: 597). Selle teooria järgi püüavad nii ajakirjanikud kui ka allikad lõigata omavahelisest suhtlusest alati kasu – ajakirjanik otsib loo jaoks informatsiooni, allikas tahab rääkida asjadest oma vaatest. Niisiis võib ka sportlasel olla ajakirjanikuga suheldes oma agenda.

Ajakirjanduses on oluline omada ideid, millest luua lugusid. Nii kasutavad ajakirjanikud allikaid tavalise info saamise kõrval ka ideede ja taustainfo hankimiseks, kuid kuna allikatel võib olla teatud agentsus, peavad ajakirjanikud saadud infot teistest allikatest kontrollima (Hertzum, 2022). Hertzum (2022) lisab, et kuigi info kontrollimine teistest allikatest on ideaal, sest nii saavad ajakirjanikud info tõesuses olla kindlad, siis seda alati ei tehta. Nii on oht, et allikate agenda jõuab auditooriumini usaldusväärsest allikast (ajakirjandusest), kuid see ei pruugi olla objektiivne.

Spordiajakirjaniku jaoks on allikad samamoodi tähtsad, sest sporti ja spordimeediat on juba ammu ajast kirjeldatud justkui sukka ja saabast (inglise keeles *match made in heaven*), sest need toimivad koos, teineteisele toetudes (Goldlust, 1987). Nii on spordiajakirjanikud läbi aegade olnud tihedalt seotud – paljude arvates liigagi tihedalt – oma allikate ehk sportlaste, treenerite ja klubidega, ning see võib õõnestada ajakirjanike legitiimsust nii spordivaldkonnas kui ka väljaspool seda (Suggs, 2015).

Allikad võivad spordiajakirjanikele rääkida kas *on the record* (ametlikult kasutamiseks mõeldud info) või *off the record*. *Off the record* teave on info, mida allikas jagab ajakirjanikule tingimusel, et seda ei avaldata ega seota allika nimega, kuid ajakirjanik võib seda kasutada taustainfona või suunana edasiseks uurimiseks (Dimitrov, 2019). Siiski lisab Dimitrov samas artiklis, et ehkki *off the record* info pole mõeldud otse avaldamiseks, on allika huvides, et teave jõuaks ikka

avalikkuseni – kui allikas seda sooviks, siis ta lihtsalt ei avaldaks teavet. Petersoni (2001) järgi jagavad allikad *off the record* infot peamiselt kahel põhjusel: 1) sellega varustatakse ajakirjanikku vajaliku taustaga, et lugu luua; 2) kui info avalikustataks allika nime alt, võib see talle kaasa tuua probleeme. Seega allikas jagab ajakirjanikule *off the record* infot vaid juhul, kui ta teda usaldab. Ja et seda tüüpi info jagamine jätkuks, ei tohi ajakirjanik kuritarvitada allika usaldust.

Allika usalduse kuritarvitamine ei pruugi ainult tähendada seda, et antud allikas ei taha enam rääkida, vaid tagajärjed võivad olla suuremad. Nimelt ühe allika usalduse kuritarvitamine võib vee peale tõmmata ka järgmiste allikate leidmisel ja nendega hea professionaalse suhte loomisel (Bliss Jr, 2010). Seega usaldust kuritarvitades kaotab nii kitsamalt ajakirjanik kui ka laiemalt meediamaja.

Spordiajakirjanike ja allikate suhted on ajas muutunud – varem oldi väga familiaarsed. Schultzi (2005) sõnul nägi USA spordimeedia end kuni 1970ndateni pigem kohalike meeskondade ja sportlaste toetajatena, kes kaitsesid mängijaid negatiivse kajastuse eest ja kandsid neid selle asemel hoopis kätel. Schultz tõi samas kirjatükis välja loo 1920ndate legendaarsest pesapallurist Babe Ruth, kes jooksis alasti rongivagunis, naine ajamas teda noaga taga, mispeale ütles üks ajakirjanik teisele: “Hea, et me seda ei näinud, muidu peaksime sellest kirjutama” (Schultz, 2005:18). Tol ajal püüti sportlaste mainet iga hinna eest hoida, sest nad olid kangelased ja eeskujud, kellele rahvas vaatas alt üles.

Nähtus, et spordiajakirjanik ülistab sportlast, pole kadunud, sest noored toimetajad kipuvad olema pigem spordifännid kui -ajakirjanikud (Hardin 2005:71). Siiski on üldine foon muutunud. 1970ndatel tõstsid pead ajakirjanikud, kes võtsid sporti kui osa kultuurist tõsisemalt ning hakkasid sellesse suhtuma kriitiliselt (Oates ja Pauly, 2007). Nii on tänaseks saanud spordiajakirjandusest miski, milles ei toimu ainult ülistamine, vaid kui sportlane, treener või muu sporditegelane eksib, peavad nad selle eest ka vastutama.

1.2. Keerulised suhtlusolukorrad

Ajakirjanike ja allikate tugev usaldus võib vahel tekitada ebamugavaid olukordi, sest kui suhted on soojad, aga on võimalus tõe paljastada, ei taha žurnalistid tihtipeale seada ohtu ajakirjanduslikku iseseisvust (Pavlik, 2014:22).

Lisaks on oht, et ajakirjanik hakkab tantsima allika pilli järgi. Nimelt erinevatel allikatel – näiteks ekspertidel, organisatsioonide liikmetel või ka poliitikutel – võivad olla kindlad agendad, mida nad suruvad peale (Lück jt, 2018). Nii tuleb allikaid kasutades olla eriti tähelepanelik, et säiliks spordiajakirjaniku funktsioon ühiskonna valvekoerana.

Samuti peab arvestama, et allikad võivad meediaga suheldes üritada mõjutada ajakirjanikku ja teisi inimesi, saada ajakirjanikult väärtuslikku informatsiooni või halvustada konkurente. Selleks peab ajakirjanik leidma tasakaalu allikaga läheduse ja kauguse või iseseisvuse vahel, et neid ei saaks sääraselt mõjutada (Lück jt, 2018). Lück ja teised lisavad samas artiklis (2018), et need ajakirjanikud, kes hoiavad allikatega rohkem distantsi, kirjutavad tihtipeale vähem neutraalselt, kuid kõvasti kriitilisemalt.

Põrkumisi on olnud mitmesuguseid, alustades reporteri mittelubamisega trennidesse ja mängudele (USA Today, 2012), ülikooli spordidirektori nõudmine kolumnist vallandada (Rauch, 2012) kuni palvetele abistada positiivsete kajastustega sportlaste värbamisel (Just, 2015). Säärased konfliktid võivad tekkida, kui allikad ootavad spordiajakirjanikelt nii-öelda fänlust, unustades ära, mis on ajakirjaniku ülesanne. Kui ajakirjanik ei lase ennast mõjutada ning teeb ikka oma tööd, võibki juhtuda, et allikad solvuvad ja ei ole nõus enam suhtlema või otsivad “koostööaltimat” ajakirjanikku.

Eelnevad näited olid kaugelt maalt, Atlandi Ookeani tagant, ülikoolispordist. Aga sarnaseid meedia ja spordimeeskondade vahelisi konflikte leiame ka meie väikesest Eestist. Maarjamaa jalgpalliklubi FC Infonet kaotas 2017. aastal eurosarja eelringis Malta klubile Hibernians võõrsil 0:2 ja seejärel kodus 0:1. Jalgpalliportaali Soccernet.ee avaldas seepeale artikli pealkirjaga “Kaks ei jäänud kolmandata! Impotentne Infonet vajus murule”, mispeale klubi solvus ja määras portaali staadionikeelu (Elissaar, 2017). Konflikt leidis kajastust Eesti spordimeedias laiemalt. Postimees (2017) kirjutas artikli pealkirjaga “Infonet määras portaali mängude külustuskeelu”.

Õhtulehe artiklist selgub, et lõpuks suutsid portaal ja klubi nii palju omavahel leppida, et staadionikeeldu ei kehtestatud (Juhkami, 2017). See on näide sellest, kuidas spordimeeskond tahab kontrollida seda, mida või kuidas ajakirjandus räägib. Kui ajakirjandus hoiab sirget selga ja lähtub oma põhimõtetest, ent sama teeb ka spordimeeskond, on pörkumised kerged tulema.

Kodumaal on Soccernet.ee-ga veel sarnaseid olukordi juhtunud. 2022. aastal andis endine Nõmme Kalju mängija Mark Edurile intervjuu, kus süüdistas klubi spordidirektorit Argo Arbeiterit valetamises ja manipuleerimises (Kallas, 2022). Seepeale avaldas Arbeiter ETV2 otse-eetris: “Ma ei taha enam jalgpallist rääkida, ma tahan eilse Soccerneti artikli osas väga selge avalduse teha: mind väga-väga solvab ja hämmastab Martti Kallase süüdistus minu manipulatsioonis ja valetamises” (ERR Sport, 2022). Soccernet.ee vastas Arbeiterile, et ajakirjanik tegi kõik õigesti (Elissaar, 2022). Spordiajakirjanduse lood on jõudnud ka pressinõukokku. Eesti Meediaettevõtete Liit (EML) teatas 2023. aastal, et Õhtuleht ei rikkunud oma loos “KOOSTÖÖ ASEMEL KOHTUPINKI! Karel Tilga elukaaslane nõudis Karl Robert Salurilt võlga sisse, aga jäi kohtus kaotajaks” (Voolaid, 2023) head ajakirjandustava, seega ei pidanud avalikult vabandama.

Aga tüliõunad ei saa kaua üleval rippuda, sest allikad on spordiajakirjanike jaoks tähtsad. Boyle (2017) võrdleb spordiajakirjanikke poliit- ja äriajakirjanikega, sest keegi neist ei saa oma tööd teha ilma allikateta – seega nad peavad hoidma nendega häid või väga häid suhteid.

Teemavalikud

Spordiajakirjandust on läbi aastate vaadatud ülejäänud ajakirjandusest eraldi, sest spordiga seotud žurnalistid käsitlevad enamasti pehmeid teemasid ning nad hoiuvad kriitilistest, nii-öelda kõvadest uudistest (Boyle, 2017). On ilmselge, et spordiajakirjanduse keskmes on sport ja sportlased ning kõik sellega seonduv. Nii on osad sportlased alati meedia tähelepanu all ning olenemata sellest, kuidas neil läheb palliplatsil, tuntakse huvi nende eraelu vastu. Näiteks kui sportlane läheb partnerist lahku või juhtub midagi muud, ajakirjandus ikka lahkab tema tegemisi avalikult (Ott ja Puymbroeck, 2008).

Eraelu kõrval on ÜKS suure tähelepanu all ka pallurite sooritused. Eelkõige just jalgpalli väravavahtide omad, sest neil lasub suur vastutus. Kui väravavaht mängib kehvasti, saab ta meedialt nii uksest kui ka aknast – tihti süüdistatakse kaotuses just teda (Kristiansen, 2010).

Kristianseni väidet kinnitab näiteks 2018. aasta jalgpalli Euroopa Meistrite liiga finaalkohtumine Liverpooli ja Real Madridi vahel, mille viimane võitis 3:1. Inglismaa klubi väravavahi, sakslase Loris Kariuse esitus sai meedias kõvasti vatti. BBC ühe artikli (Lawrenson, 2018) pealkiri oli selline: “Ebakindel Karius maksis keskendumisvõime puudumise eest.” ESPNi ajakirjanik Mark Ogden (2018): “Loris Kariuse eksimused määrasid Liverpooli Meistrite Liiga finaali kaotuse Real Madridi vastu.” Delfi (2018) avaldas artikli: “Mart Poom Kariuse prohmkatest: uskumatud eksimused sellise klassiga väravavahi poolt“. Meedia kritiseeris Kariuse esitust palju, aga mõnda aega hiljem tuli välja, et sakslasest kollkipper sai finaali algfaasis toimunud kokkupõrkes peapõrutuse, mis segas teda kogu mängu vältel (Kelly, 2018).

Kui samad ajakirjanikud peaksid kunagi suhtlema nende sportlastega, keda avalikult kritiseerinud – peamiselt välismaa ajakirjanikud, sest väga ebatõenäoline, et tippjalgpallurid jälgivad Eesti meediat –, võib sportlane olla vähem suhtlusaltim, sest ajakirjanik on teda kritiseerinud.

1.3. Spordiajakirjanik

Olgu spordiajakirjanduse maine missugune tahes, spordi kajastamine on peen oskustöö. Robbins (2015:16) on spordiajakirjanikke võrrelnud Šveitsi armeenoaga, sest nad peavad näiteks jalgpalli ülemineku-uudist kirjutades kehastuma äriajakirjanikuks ning Bostoni maratoni pommiplahvatuse, sportlaste lähisuhtevägivalla või mõne muu säärase asja puhul tõmbama selga krimiajakirjanikurüü.

English (2018) näeb, et spordiajakirjanikud pole enam pelgalt ergutustüdrukud, vaid nad on ikkagi ühiskonna valvekoerad – nagu tavaajakirjanikudki – ning võivad vahel toimida ka uurivate žurnalistidena. Eesti spordiajakirjanikest on saanud uurivad ajakirjanikud ehk n-ö ühiskonna valvekoerad näiteks Andrus Veerpalu dopingujuhtumi puhul (Koch ja Pahv, 2011),

jalgpallitreener Fredo Getulio Aurelio ahistamiskandaali avalikustades (Voolaid, 2021) ja ka iluuisutreeneri Anna Levandi skandaali juures (Värv jt, 2024). On ka juhtunud, et ajakirjanikust saab skandaali sattunud spordiinimene (Nõmm, 2025) ning ta peab andma aru endistele kolleegidele (Kaljurand, 2025).

Robbins lisab, et spordiajakirjanik peab suutma alasid analüüsida nii üldisel kui ka detailsel tasandil ja kajastama sündmuseid selgelt, informatiivselt, meeldejäädvalt ja põnevalt, sidudes teoses ajaloolist konteksti (Robbins, 2015).

Tõsiste ja uurivate spordiajakirjanike kõrval on ka neid, kes ei võta end liiga tõsiselt, kajastades vaid pehmeid teemasid ja võttes peamiseks eesmärgiks meelelahutuse pakkumise – näiteks USAs tuntud spordisaadete juhid Fred Roggin, George Michael ja Ted Leitner on teinud eduka karjääri, keeldudes sporti tõsiselt võtmast (Schultz, 2005). See tähendab, et eelpool mainitud mehed ei otsi spordist kindlat tõde ega soovi kajastada spordiga seotud ühiskondlikke probleeme, vaid nad kajastavad sporti kui lihtsalt meelelahutust, mitte eluliselt olulist osa.

Spordiajakirjanduses mängib olulist osa staaž, sest mida suurem töökogemus, seda tähtsamaid ülesandeid ajakirjanikule usaldatakse. Nii on spordižurnalistide seas kujunenud välja teatav hierarhia või võimupüramiid, mille alumistel astmetel on noored ja alustavad ajakirjanikud, kelle tööpõld kohalik ja/või piirkondlik tasand, tipus aga suure staažiga ja tuntud kirjatsurad, telenäod või raadiohääled, kes kajastavad suuremaid sündmuseid (Boyle, 2017).

Spordiajakirjaniku roll on ajas muutunud. Viimane suur muutus toimus Covid 19 pandeemia ajal, sest võistluste ajutine peatamine, pressikonverentside puudumine ning otsese kontakti kadumine sportlaste ja treeneritega pööras kõik spordiajakirjanduse väljakujunenud rutiinid pea peale (Bradshaw, 2020). Seega spordiajakirjanikud pidid leidma alternatiive, kuidas kajastada sporti ilma, et samal ajal toimuksid võistlused või et saaks sportlaseid kätte tavapärasel moel. Seetõttu oli spordiajakirjandus pandeemia suhtes kõige haavatavam (Perreault ja Perreault, 2021).

Nii pidid spordiajakirjanikud end ümber kujundama ja leidma loomingulisi nurki, et raskel ajal auditoriumi jaoks jätkuvalt apetiitne olla ning tühjade treeningsaalide kiuste spordiveerud sisuga täita. Lähenemisi oli erinevaid. Näiteks Saksamaa vanim sporti kajastav telesaade *Sportschau* sukeldus arhiivikogumitesse ja koukis välja vanade mängude salvestused, mida

näitas uuesti täismahus (Schallhorn ja Kunert, 2020). Kirjutav press mõtles lugusid luues nii-öelda kastist välja (Bradshaw, 2020).

Keeruline tööruut

Spordiajakirjanike tööruut on üsna tavapäratu. Tavaline kontoriinimene töötab reeglina esmaspäevast reedeni ning nädalas 40 tundi. Spordiajakirjanikud töötavad aga pikki tunde – samuti öösiti – ning ka nädalavahetusi ja riigipühade ajal, lisaks ollakse töökohustuste tõttu tihti eemal perest (Reinardy, 2006).

Koos veebimeedia tulekuga on spordiajakirjanike töökoormus kasvanud. See lisatöö toob kaasa märkimisväärse stressi, kuid palka juurde mitte, mistõttu tunneb osa spordiajakirjanike ülekoormust ning et nende töö kvaliteet kannatab, kuna nad peavad tootma rohkem lugusid (McGuire ja Murray, 2016). Samas artiklis ütles üks spordiajakirjanik veebimeedia kohta: „See annab meile kõigile rohkem tööd, mis võib mõnikord olla frustreriv, kuna rohkem ei maksta, vaid pigem surutakse rohkem tööd samasse ajamahtu, mis omakorda võtab su enda aja ära” (McGuire ja Murray, 2016).

Töökoormuse suurenemisega on spordiajakirjanikud pidanud kohanema, kuna konvergens on saanud normiks. Enamik McGuire ja Murray'i (2016) uuringus intervjueritud inimesi tõi välja, et lisatöö toob kaasa ka märkimisväärse stressi, ilma et palk suureneks. Selle tulemusena ütles mitmed spordiajakirjanikud, et nad tundsid end oma võimete piires ülekoormatuna ning nende töö kvaliteet kannatas, kuna nad püüdsid toota rohkem kogust. Seega kui lugusid oodatakse suurel hulgal, siis tuleb ajakirjanikule kasuks, kui tal on palju allikaid, et luua mitmekülgset sisu ja saada kiiresti kontakti.

Säärane ebaregulaarne tööruut ning pikad päevad põhjustavad spordiajakirjanikes stressi. Aga stressitekitajaid on veel. Gonzalezi (2015) järgi on viis tegurit, mis tekitavad spordiajakirjanikes stressi: 1) madal palk; 2) ajakirjanduse kvaliteet on madal; 3) keeruline graafik, muuhulgas pikad tööpäevad, nädalavahetusi ja pühadel töötamine ning seetõttu perest ja sõpradest eemal viibimine; 4) vihakirjad sotsiaalmeedias; 5) vähene arusaam ja toetus juhtkonna poolt. Seega

spordiajakirjaniku töö on stressirohke ning selles jäävad pikaajalises plaanis ellu tugevad – need, kes tulevad stressiga toime.

1.4. Varasemad uuringud

Eesti spordiajakirjanike allikavõrgustikke kujunemist ja kujundamist pole otseselt varem uuritud. Küll aga on uuritud spordiajakirjanike vestlusi ja intervjuusid allikatega. Stiina Kartsepa bakalaureusetöö “Spordiajakirjanike enesetsensuur sportlasi puudutava konfliktse info avaldamisel meedias” (2022) analüüsist selgub, et ajakirjanike allikateks “satuvad” peamiselt spordiga seotud inimesed, kes on juba varasemast tuttavad. Üks ajakirjanik tunnistab anonüümselt, et valib teadlikult enda allikateks nii-öelda jutumehi, seega on oht, et allikad korduvad (Kartsepp, 2022). Sama tunnistas Kartsepale (2022) ka teine ajakirjanik, kes enda sõnul teab Eesti korvpallimaastikul inimesi piisavalt, seega oskab valida allikaid.

Timmi (2016) bakalaureusetööst selgub, et ajakirjanike ja allikate vahel alustavad enamasti vestlust žurnalistid, kuid on ka vastupidiseid näiteid. See, kui palju sportlased ja treenerid ajakirjanikega ühendust võtavad, sõltub allikavõrgustikest: mida rohkem tunned inimesi ja nad usaldavad sind, seda rohkem julgevad nad infot pakkuda, kusjuures vahel on selle taga allika omakasuhuvi, aga vahel mitte. “Sportlaste ja treeneritega tehtud intervjuudest tuli välja, et üldiselt nad ise reporteritele teemasid ei paku. Seda tuleb ette vaid juhul, kui tegemist on kas väga usaldusväärse reporteriga või tõesti kajastamist väärt looga” (Timm, 2016: lk). See näitab, et allikavõrgustik hakkab ajakirjaniku jaoks nii-öelda tööle juhul, kui allikad usaldavad ajakirjanikke. Vastasel juhul peavad ajakirjanikud ise teemasid leidma.

Tanel Rungi järeldeb bakalaureusetöös “Intervjuerimistehnikad Eesti spordiajakirjanduses ERR-i spordiportaali näitel” (2017), et intervjuudes sportlastega kujundavad emotsiooni just ajakirjanikud, suunates vestluseid meelevaldsete eelduste ja hinnangutega. Kolm aastat hiljem kinnitas enda tulemustega sama Laura Jaansen bakalaureusetöös “Mängujärgse intervjuu žanrilised eripärad Soccer.net.ee näitel 2019. aastal” (2020).

Katrin Veek järeltas bakalaureusetöös “Eesti kümne Premium liiga jalgpalliklubi kommunikatsioon spordiajakirjanike kogemuse põhjal” (2023), mis käsitleb Eesti jalgpalli kõrgliiga klubisid, et tol hetkel puudus Postimehel Premium liiga klubidega otsesuhtlus täielikult ning ERR-il oli see sisuliselt olematu, aga Soccernet.ee-l ja Delfil oli seda rohkem. See näitab, et ajakirjanikud valivad või prioritseerivad, keda neil allikavõrgustikes vaja on.

Madle Timm järeltas oma bakalaureusetöös (Timm, 2016), et ajakirjanik ei pruugi tahta küsida kriitilisi küsimusi, mis võivad teha allikale haiget, kui ta näeb allikat oma sõbrana. Seega peab ajakirjanik säilitama sportlasega teatud distantsi, et mitte olla tööd tehes mõjutatud.

Revo Raudjärve bakalaureusetöös (Raudjärv, 2024) sõnas ERR-i Kesk-Eesti korrespondent Olev Kenk, et teleuudiseid tehes on tarvis, et intervjueritavad räägiks lihtsas ja arusaadavas eesti keeles, täislausetega. Seega audiovisuaalses meedias tuleb allikaid valides pidada silmas, et kõneisik oleks eetris hea ja kompaktna ehk kuulajasõbralik esineja.

2. Uurimisküsimused

Bakalaureusetöö eesmärk on anda ülevaade, kuidas kujunevad Eesti spordiajakirjanike allikavõrgustikud. Selle väljaselgitamiseks kasutan järgmisi uurimisküsimusi:

1. Kuidas spordiajakirjanikud oma allikavõrgustikku loovad?
 - 1.1. Millised tegurid soodustavad allikavõrgustiku loomist?
 - 1.2. Millised tegurid pärsivad allikavõrgustiku loomist?
2. Kuidas spordiajakirjanikud oma allikavõrgustikku hoiavad?

3. Meetod ja valim

Töö kolmandas peatükis annan ülevaate oma plaanitavatest andmekogumis- ja analüüsimetodist, valimist ja meetodikriitikast.

3.1. Meetod

Andmekogumismeetod

Kasutan andmekogumismeetodina poolstruktureeritud intervjuud, sest sellel on olemas küsimuste kava, kuid alles jääb nii-öelda mänguruum – kui intervjuueeritav jõuab oma jutuga teemani, mille kohta tahtsin niikuinii küsida, saan vajadusel küsimuste järjekorda muuta, ja/või küsida täpsustavaid küsimusi, kui midagi jäi ebaselgeks (Lepik jt, 2014).

Koostas küsimuste kava (vt Lisa 1), milles on neli plokki: sissejuhatus ja kokkuvõte ning kaks sisuplokki, mis toetuvad uurimisküsimustele ehk aitavad avada seda, kuidas kujunevad spordiajakirjanike allikavõrgustikud ning kuidas nad neid hoiavad.

Poolstruktureeritud ehk laiemalt standardiseerimata intervjuus on intervjuueeritaval võimalik vastata küsimustele oma sõnadega (Lepik jt, 2014). Kuna ajakirjanike kogemused allikatega võivad olla erinevad, on minu töös õige valik kasutada andmekogumismeetodina just poolstruktureeritud intervjuud. Poolstruktureeritud intervjuu sobib minu töös hästi ka seetõttu, et enamik küsimusi on avatud ning nõuavad pigem pikemat ja põhjalikku vastust (Laherand, 2010:179). See andmekogumisviis on õige valik ka sellepärast, et intervjuueeritavate hulk on väike (Laherand, 2010:179).

Intervjuul kui andmekogumismeetodil on ka piirangud. Näiteks “intervjuueerija kuulamis-, jälgimis- ja tõlgendamisoskused mõjutavad uurimisprotsessi ja -tulemusi” (Lepik jt, 2014). Seega on võimalik, et kui minu asemel viiks intervjuusid läbi keegi teine, võib vestluse sisu

kujuneda erinevaks. Ka võis intervjuudes rolli mängida see, et suhtlen mõne intervjuueeritava kui kolleegiga ka igapäevaselt, mistõttu tundsin nii mina kui ka tema intervjuu ajal end liiga mugavalt. Samuti võis kitsaskohaks olla valimi suurus, sest üheksa inimese põhjal ei saa liiga põhjanevaid üldistusi teha. Samas Eestis on tegevaid spordiajakirjanikke umbes poolsada, seega kümnekond inimest on ikkagi arvestatav osa.

Analüüsimeetod

Oma töös kasutan analüüsimeetodina induktiivset (ehk andmetest lähtuvat) kvalitatiivset sisuanalüüsi, sest see võimaldab keskenduda teksti ehk intervjuueeritavate vastuste võtmesõnadele, leida üles olulised tähendused ja vajadusel noppida välja ridade vahele peidetud ütlused ehk mõtestada intervjuueeritavate vastuseid (Kalmus jt, 2015).

Kvalitatiivse sisuanalüüsiga võib aga tekkida probleem konteksti täieliku mõistmise ja võtmekategooriate leidmisega (Laherand, 2010:292). Seega võimalik, et ma näiteks ei märka kõiki ridade vahele peidetud märke.

Intervjuude puhul võib probleem olla ka see, et intervjuueeritav tahab end näidata heast küljest, sealhulgas teatud asju ilustada. Näiteks ta võib öelda, et kontrollib alati kõik faktid mitu korda üle või et tal pole allikatega tekkinud ühtegi probleemi – tekstist ei saa välja lugeda, kas ta valetab või räägib tõtt. Seetõttu palusin intervjuueeritavatelt lisaselgitusi ning täiendavaid päriselulisi näiteid ja kirjeldusi väidete tõestuseks. Sellega sain ära kasutada aktiivse kuulamise plusse ja teha intervjuukavas vajalikke põikeid.

3.2. Valim

Kasutasin valimina mittetõenäosuslikku ehk sihipärast valimit (Rämmer, 2014). Valisin välja üheksa spordiajakirjanikku, kes töötanud valdkonnas vähemalt kümne aastat. Võtsin valimisse nii teleajakirjanikke kui kirjutavas pressis töötavaid inimesi. Võtsin esialgsesse valimisse ka naisajakirjanikke, et esineks variatiivsust. Siiski piirdusin meestega, sest on vähe naisspordiajakirjanikke, kellel tööstaaži üle kümne aasta, mistõttu on väga raske nende puhul tagada anonüümsust.

Selleks, et leida sobivaid spordiajakirjanikke, töötasin läbi Eesti Rahvusringhäälingu, Postimehe, Delfi, Õhtulehe ja Soccernet.ee kodulehed, kus toodud välja toimetuse liikmed. Tööstaaži oletamisel lähtusin varasematest teadmistest ja kokkupuudetest ajakirjanikega.

Enamus bakalaureusetöö raames tehtud intervjuud leppisin kokku meilitsi. Mõnel juhul teatasin soovist näost-näkku, kuid saatsin siis hiljem e-kirja, kus tutvustasin töö teemat ja eesmärki, küsisin nõusolekut osaleda minu töös intervjuueeritavana, lubades, et ei isikusta nende vastuseid. Ajakirjanikud andsid suulise nõusoleku bakalaureusetöös osalemiseks. Kuna kõik intervjuueeritavad asusid Tallinnas ja mina igapäevaselt Tartus, siis polnud finantsiliselt mõistlik igale intervjuule kohale sõita. Nii tegin kolm intervjuud videosilla teel. See oli kitsaskoht, sest kuigi tänapäeva tehnoloogiaga saab inimest näha läbi arvutiekraani, siis andmeid on optimaalsem koguda näost näkku ja läbi vahetu kontakti suheldes (Laherand, 2010). Kaks intervjuud tegin lihtsalt telefonitsi, sest need ajakirjanikud polnud nõus näost-näkku ega videosilla teel vestlema, öeldes, et nad ei soovi oma nägu näidata. Üks neist lisis, et ajakirjanik peab allika soove austama ja neile vastu tulema – muidu lihtsalt ei pruugi allikalt infot saada. Kui videosild on murekoht, siis telefoniintervjuudega on veel halvemini, kuna ei näe isegi nägu.

Parema ülevaate andmiseks olen valimi koondanud tabelisse (vt Tabel 1).

Tabel 1. Valimisse kuulunud spordiajakirjanikud

Meedium	Kood	Ajakirjaniku tööstaaz
audiovisuaalne	<i>V_10+_A</i>	10+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_10+_B</i>	10+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_10+_C</i>	10+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_10+_D</i>	10+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_20+_A</i>	20+ aastat
audiovisuaalne	<i>V_20+_B</i>	20+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_30+_A</i>	30+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_40+_A</i>	40+ aastat
kirjutav publitsistika	<i>V_40+_B</i>	40+ aastat

4. Tulemused

Järgnevas peatükis annan ülevaate bakalaureusetöö tulemustest.

4.1. Allikas ja allikavõrgustik

Esmalt defineerisid ajakirjanikud allika ja allikavõrgustiku mõistet. Valdavalt defineerisid ajakirjanikud allikat millegi või kellegina, kust saab teavet – olgu selleks inimene, veebileht või mõni muu asi (näiteks raamat), mis aitab lugu kokku saada. Enamik intervjueeritavatest peab allikateks ka inimesi, kellelt korra saanud loo jaoks informatsiooni. Staažikamad ajakirjanikud (üle 40-aastase kogemusega) defineerisid allikat teisiti.

V_20+_B: „Mulle absoluutselt ei meeldi sõna allikas. See häirib mind. Võib-olla sellepärast, et ma pole ajakirjandust õppinud, aga minu jaoks pole allikat, vaid on inimesed. Inimesed, kellele ma helistan, kui tahan midagi teada.”

V_40+_B: „Spordiajakirjanduses on allikas võistlust. Võistlus on see, mille pärast kõik toimub, miks me uurime sportlaste kohta, miks treeneritel on tööd, miks pallitootjad elatuvad. Võistlus on see, mille pärast kõik toimub.”

Kolmanda ajakirjaniku sõnul on täisväärtuslik allikas see, kes annab talle infot ka ilma, et peaks küsima. Peamiselt siis *off-the-record* infot. Poolallikateks peab ta aga neid, kellega usaldus veel täitsa sel tasandil pole, et inimene ise infot jagab, kuid kellelt saab kätte teavet.

V_40+_A: „Allikas on ikkagi see, kes ise võtab toru, helistab sulle ja ütleb, et asjad on sellepärast sedasi. Ta usaldab sind ja teab, et sina teed sellest infost korraliku artikli ja see toob talle kasu. Poolallikas ei usalda kogu infot sulle, seega tema puhul peab ise lisa otsima. Ma nende puhul tihti ei pane nime kirja, vaid kirjutan, et allikas ütles, ning ei kasuta jutumärke.”

Peaaegu kõik intervjueeritavad ütlesid, et allikavõrgustik on inimeste kogum, kust saab infot. Ka sellist infot, mida ei pea kasutama. Mõne ajakirjaniku jaoks tähendab võrgustik seda, et tal on inimesed, kellele on õigus helistada, või inimeste kogumit, mis jagab teavet. Kaks intervjueeritavat ei taha kasutada mõistet allikavõrgustik. Üks, ligikaudu 40-aastase töökogemusega ajakirjanik ütles, et eelistab mõistet inimvõrgustik, teine, ligikaudu kümme aastat töötanud žurnalist läks allikavõrgustiku definitsiooni juures veel kaugemale.

V_10+_C: „Ma ei nimetaks seda allikavõrgustikuks, sest võrgustik on minu jaoks ämbliku- või kalavõrk. Sel juhul peaksid allikad olema omavahel hästi põimunud. Pigem on see nagu nii, et mina olen päike ja allikad on kiired minu ümber, kust saan infot.”

Üks, üle 20-aastase staažiga spordiajakirjanik ütles, et kuigi on olemas erandid, siis allikavõrgustikuta pole võimalik ajakirjanikuna töötada, sest lugude kirjutamisel on tarvis inimesi, kes annavad sisendit. Lisaks jagavad need inimesed informatsiooni, mis muidu pole avalik. Siiski ütles ta, et üksikud suudavad karjääri teha ainult välismeediale tuginedes.

4.2. Allikavõrgustiku kujunemine

Kõik intervjueeritavad tõdesid, et allikavõrgustik kui selline on neil tekkinud mõnes mõttes iseenesest, sest ükski neist pole teadlikult võrgustikku tekitanud – on lihtsalt käinud võistlustel kohapeal ning inimestega suhelnud. Intervjueeritavad ütlesid, et allikavõrgustiku loomise juures tasub uut ala kajastades astuda sportlastele, treeneritele või teistele asjaga seotud inimestele ligi ning tutvustada ennast, et nad teaksid ajakirjaniku eksistentsist ning oleksid tulevikus valmis parema meelega rääkima.

Üks kümneaastase tööstaažiga ajakirjanik tunnistas seejuures, et talle pole kunagi meeldinud ega ta ole osanudki teha *small talk*'i ehk eesti keeles niisama viisakat vestlust arendada. Ta arvab, et see võib tulla allikaga sideme loomise juures kahjuks. Kõnealune ajakirjanik räägib, et on omale teadvustanud, et see võib nii olla, kuid ta ei suuda inimloomust muuta.

V_10+_C: „Ma olen otse öeldes väga kehv mõttetu mulajutu ajaja. Ja sellest tulenevalt ma lihtsalt ei viitsi ega ürita seda oskust arendada. Kui ma tean, mida tahan teada või millest rääkida, siis pole probleemi, aga lihtsalt nii-öelda suusoojaks jutus, et noh, kuidas siis ilm ja mis ise, selles vallas olen väga kehv ja ma nagu ei viitsi pingutada sellega ka. Samas kui mõne tuttava spordiinimesega satun kuskil kokku, siis ikka räägin. Lihtsalt võõraga ei viitsi.”

Allikaga usaldusliku suhte tekkimiseks aitab kaasa see, kui ajakirjanik kajastab mingit sportlast esimesena. Ühes üle 40-aastase tööstaažiga spordiajakirjaniku sõnul on allikavõrgustiku laiendamise juures kasulik hoida silma peal noorsportlastel ning kui keegi neist teeb noorteklassis suurvõistlusel hea tulemuse, tuleb nendega esimesena näost-näkku intervjuu teha. Ta tõi näiteid, kus ta „avastas” Eesti mõistes A-klassi sportlasi, kes usaldasid teda hiljem täielikult, jagasid *off-the-record* infot ning andsid intervjuusid ka siis, kui teistele ei andnud.

Üks veidi üle kümne aasta ajakirjanikuna töötanud inimene rääkis sama asja teise nurga alt. Tema oli Eestis üks esimesi, kes kajastas spordiala, kus tõstis pead eestlane, kes nii Eesti kui ka maailma mõistes (omal alal väga) tuntud. Ka hiljem, kui sama sportlase ümber kerkis avalik konflikt, oli ta pidevas ühenduses nii sportlase kui ka teise poolega.

Lisaks rääkis üks, see sama lobajutu ajamises end nõrgasti tundev ajakirjanik, et on karjääri jooksul eraldi istunud sportlastega maha, et neid tundma õppida. Ta tegi seda enne esimest välislähetust, et sealsed sportlased teaksid teda ja tema neid.

Kõik ajakirjanikud ütlesid, et tänasel päeval liidavad nad allikaid oma nn võrgustikku samamoodi nagu vanasti. Lihtsalt praegu on selle võrra lihtsam, et allikad tõenäoliselt juba teavad neid, sest tehtud lood räägivad enda eest ja suhtlusolukorrad on kinnitanud järjepidevalt usaldust. Seega enam ei oma enesetutvustus niivõrd suurt tähtsust. Siiski katsutakse tänase päevani võimalusel näost-näkku või vähemasti telefonitsi vestelda – selles osas valitses konsensus nii vanade olijate kui umbes kümneaastase kogemustepagasiga meeste vahel, kuid esines üks erinevus. Nimelt eelistab üks ajakirjanik kauge allikaga kontakti luua sotsiaalmeedias, mitte teiste kombel telefonitsi.

V_10+_A: „Ma kirjutan või helistan alati Messengeris, sest raadios on vaja kvaliteetset heli ning Messengeris on see parem kui telefonis.”

Ajakirjanikud ütlesid ka, et valivad allikaid selle järgi, kes on mingis valdkonnas, mida vaja kajastada, pädevad. Üks kahest raadio- ja teleajakirjanikust lisas veel, et ta peab lisaks arvestama sellega, kas allikas oskab ilusti (eesti keeles) rääkida, sest see on raadios väga oluline osa.

Intervjueeritud ajakirjanike seas esines ka seda, et töövälisel ajal ei taheta üldse spordiinimestega suhelda. Üks üle kümneaastase staažiga ajakirjanik ütles, et ta ei näe vajadust spordiinimestega allikasuhtluse eesmärgil juttu rääkida, sest ta ei soovi end siduda allikatega, kuna eelistab privaatsust. Samas teine umbes sama kaua töötanud kirjutava pressis ajakirjanik ütles, et mõnikord tuleb allikaga usalduse tekitamise juures kasuks ka vabam koht ja vorm. .

V_10+_B: „Sportlasele tuleb näidata, et oled inimene. Selleks tulebki mõnikord kasuks see, kui näed teda kuskil peol või istud koos ühises õlletauas ja räägid temaga seal paar sõna juttu.”

Üks üle 40 aasta valdkonnas töötanud ajakirjanik ütles, et kui näebki sportlast kuskil linnapeal „pätti tegemas”, siis ei kajasta seda, sest see pole avalik huvi, kui sportlane on ennast ööklubis täis joonud ja ei püsi püsti. Küll aga ütles ta, et kui sportlane teeb säärases olekus midagi kriminaalset, on tal kohustus seda kajastada.

4.3. Allikate motiivid

Seda, et allikatel on oma agenda, tõdesid peaaegu kõik ajakirjanikud. Nad ütlesid justkui kooris, et ajakirjaniku ülesanne ongi võtta vastu info, kuid asendada allika agentsus objektiivse pilguga. Kaks ajakirjanikku tõid sel teemal ka näite.

Neist esimene puudutas seda sama konflikti, mis kirjas eelmise peatüki keskel, kui ajakirjanik suhtles pidevalt mõlema osapoolega. Ta andis sellest märku ka mõlemale osapoolele, kes arvestasid sellega ning andsid ikkagi oma sisendit asjale.

V_10+_D: „Nad teavad, et räägin mõlema poolega. Ja hetkel tundub, et mõlemad arvavad, et olen nende poole kaldu. Kui üks ütles midagi, siis helistasin teisele ja ütlesin, et näed, tema ütles nii, mis sina ütled? Mul üks kolleeg on öelnud, et ajakirjanik on selgrootu limukas. Eks tulebki mõlemaga proovida häid suhteid omada.”

Teine, 35-aastase tööstaažiga spordiajakirjanik ütles, et ta on karjääri jooksul saanud aru, et ei tohi kellestki olla liiga vaimustunud, sest nii võib juhtuda, et usud mõnda spordiinimest liiga palju, mistõttu võid tema konksu otsa jääda ning talle sobivat informatsiooni edastada. Ta tõi selle kohta näite ühest treenerist, kes kunagi oli tal lähedane allikas, kuid hiljem sattus pahandustesse.

V_30+_A: „Ma ei tahtnud temaga enam tegemist teha, minu allikasüsteemi oli tekkinud nn topeltagent. Ta söötis mulle osavalt sööta ette, et tegutseksin tema huvides. Ta oligi edukas treener, aga mõned episoodid jäid mulle teadmata. Ta oligi osav ja suutis rääkida usutavalt.”

Ajakirjanike seas esines ka seda, et allikad ise helistavad ja pakuvad teemasid. Nad märkisid, et sel juhul tuleb kriitilise pilguga info vastu võtta ning toimida nii, nagu ajakirjanik peab – säilitama objektiivsus. Selle kõrval oli ka neid kogemusi, kus allikad (eriti vanemaealised) helistavad vabal ajal niisama ning soovivad juttu ajada. Ühel ajakirjanikul tekkis säärane telefonisõber ajast, mil ta noore reporterina soovis ühe kuulsa ja suure treeneriga intervjuud. Vihahoos treener keeldus, kuid palus järgmisel päeval vabandust. Sealt alates on kahe mehe läbisaamine olnud väga hea.

4.4. Keerulised suhtlusolukorrad

Enamus intervjuu andnud ajakirjanikke tõdesid, et on karjääri jooksul vähemalt mingil määral sattunud allikatega probleemidesse. Olgu selleks siis allikale ebasobiv pealkiri, allikale mittemeeldiv sisu või näiteks isegi see, et allikas on sattunud ise pahandustesse, mistõttu ajakirjanik ei soovi enam temaga kokku puutuda.

Üks ligikaudu kümneaastase kogemusega ajakirjanikul meenus lugu, mille tegi ühe võitlussportlasega, mis läks ka paberlehte. Sportlane soovis pärast veebis avaldumist, et ta muudaks pealkirja. Ajakirjanik oli sellega nõus, aga paberlehes polnud muuta võimalik, sest see oli juba trükis. Sportlane soovis, et toodaks trükist tagasi, kuid seda polnud võimalik teha. Sportlane leppis. Ajakirjanik ei muutunud nende olukordade pärast ettevaatlikuks.

V_10+_B: „Olen seda meelt, et ajakirjanikul peab olema selgroogu. Tuleb julgeda vabandada, kui eksid, kuid kui teed kõik õigesti, siis ei tohi vabandada, sest siis muutud lihtsasti mõjutatavaks.”

Teine, ligikaudu 40-aastase kogemusega ajakirjanik ütles aga, et on elu jooksul õppinud, et spordiinimestesse tuleb suhtuda teatava skeptilisusega ega tohi neisse kiinduda, sest siis võib piltlikult öeldes haiget saada. Ta tõi näiteid nii iluuisutamisest, kergejõustikust kui ka suusatamisest.

V_30+_A: „Ei ole meeldiv, kui keegi on avalikkuse ees väga hea näoga, räägib kõigest nii hästi ja tekib selline oma poisi või tüdruku tunne, eks ju, aga nagu nüüd teame, siis mõnel inimesel ongi nii-öelda topetlmoraal või avalikkuse ees on teine nägu kui päriselt, mask on ees. See on mind kõrges eas õpetanud, et ei tasu teha ennatlikke järeldusi. Varem võisin kelleski olla väga vaimustunud, aga nüüd, ütleme nii, et tunnen sportlaste tulemuste üle rõõmu, aga noh, kuskil on piirid. Eesti suusatajate dopingulood on jätnud ka sellise maitse suhu, et kõik oli ilus ja medalid tulid, aga kas ka õiglaselt? Või kui mõni treener räägib sulle väga head juttu, aga siis tuleb välja, et ta on igasuguseid sigadusi teinud.”

Sama 40-aastase kogemusega ajakirjanik tõi välja ka, et mõnikord on ette tulnud olukordi, kus mõni spordiinimene püüab ajakirjanikku mõjutada, et too arvaks spordiinimese konkurendist halvasti või kuvaks teda lugedes halvas valguses. Näiteks küsib see spordiinimene ajakirjanikult, et miks too kellestki hästi kirjutas, sest see inimene ei olegi tegelikult kas hea treener või sportlane. Samuti öeldi, et allikate puhul tuleb aru saada, et tegu on sisuliselt käsi-peseb-kätt olukorraga, sest nii nagu tahab ajakirjanik allikalt infot, on omakasu peal väljas ka allikas.

Intervjueeritavad ajakirjanikud ei ole eriti palju puutunud kokku pressinõukoguga. Üks ajakirjanikest rääkis, kuidas sportlane, keda ta näitas loos heas valguses, kaebas ta pressinõukokku. Ajakirjanik väljus sealt võitjana.

Teine, enam kui 20-aastase kogemusega ajakirjanik rääkis, kuidas kajastas kunagi olukorda, kus ühe spordiala Eesti koondislased postitasid sotsiaalmeediasse kahtlase väärtusega sisu. Ta tegi postitustest loo, mis ei meeldinud sportlastele. Ajakirjanik meenutab, et osa kõnealustest sportlastest ei soovinud temaga ligikaudu kümme aastat rääkida ega intervjuusid anda, kuid aeg parandas haavad ning olukord laabus.

Kõik ajakirjanikud ütlesid, et nad ei nimeta tegevsporlasi või -spordiinimesi sõpradeks. Üks enam kui 30 aastat ajakirjanikuna töötanu lisas, et ta on loonud sõprussuhteid sportlastega pärast nende karjääri lõppu. Üks säärane sõprus toob talle igal aastal kamaluga kala – endine sportlane pakub.

Üks kümneaastase staažiga ajakirjanik ütles, et tal on kolleeg, kelle pereliige on sportlane. Et vältida sellega seotud keerulisi suhtlusolukordi või ohtu kallutusele, on see ajakirjanik ise öelnud, et ta ei kajasta oma pereliikmega seotud asju.

4.5. Spordiajakirjanike tööruutin ja võrgustiku funktsioonid

Intervjuudes kõlas korduvalt, et spordiajakirjaniku töö pole elukutse, vaid diagnoos, sest spordiajakirjanik peab kogu aeg olema spordi sees, et olla kursis, mis toimub nii laia maailma kui ka Eesti spordis.

Üks rohkem kui 40-aastase töökogemusega spordiajakirjanik rääkis, et spordiajakirjaniku töö ei ole piiratud ajaga, vaid see kestab kogu aeg

V_40+_B: „Sa jälgid kogu aeg, tead sportlast, tead, mida ta teeb. Sa ei saa jätta auke sisse. Sa räägid küll sportlasega siis, kui sul on lugu vaja, aga oled ikkagi kogu aeg tema tulemustega kursis. Ka siis, kui sa ei kajasta tema võistlust. Selles mõttes on spordiajakirjandus teistmoodi.”

Sama 40-aastase tööstaažiga spordiajakirjanik ütles, et spordiajakirjaniku töös on ülioluline teada kajastatavat spordiala ja selle ajaloolist konteksti. See sama ajakirjanik töötas varem ka toimetuse juhina.

V_40+_B: „Minu soovitus oli ja on alati noortele spordiajakirjanikele, et lugege läbi olümpiaraamatud, kõik olümpiaraamatud. Nendest saab teadmised spordist.”

Üle 20 aasta audiovisuaalses meedias töötanud spordiajakirjanik kirjeldas oma tööruutiini: kui tema kanda on õhtused spordiuudised, algab ta tööpäev umbes kella 14 aeg ning lõpeb enne 23 õhtul. Ka veebimeedia puhul toodi välja, et tööpäev võib lõppeda südaöö paiku. Või kui võistlus toimub teises ajatsoonis ning seda tuleb kajastada, on seda tehtud ka une arvelt öösiti.

Intervjuudes mainiti ka, et võistlust kajastades, kui näiteks mäng algab kell 21, võib tööpäev venida pikaks ning lõppeda mitu tundi pärast keskööd.

Intervjuudest tuli välja, et lugudes kasutatava info kõrval saab allikatelt ka ideid, mida edaspidi käsitleda. Lisaks saadakse taustainfot ja teavet, millest ei tehta lugusid. Üks 35-aastase tööstaažiga tele- ja raadioajakirjanik märkis, et tihti ütlevad sportlased või treenerid ise mingit

infot, mida on ajakirjanikul hea teada, kuid mida ei soovita jagada avalikkusega – näiteks pereliikme surm või mõni muu isiklikku elu puudutav infokild.

Informatsiooni andmise kõrval on allikavõrgustikul veel funktsioone. Üks ligikaudu kümneaastase tööstaažiga ajakirjanik rääkis, et kui soovib mõne uue inimese kontakti ning toimetuses kellelgi pole, vaatab ta läbi sotsiaalmeedia, kes on ühised tuttavad ning küsib neilt telefoninumbrit. Lisaks ütles osa ajakirjanikke, et mõni allikas saab neid suunata edasi kellegi teise juurde, kes teab teema kohta rohkem rääkida.

V_10+_B: „Ma olen seda usku, et parim on rääkida telefonis, seega ideaalis otsin telefoninumbri. Mida kauem olen spordiajakirjanikuna töötanud, seda suurem tõenäosus, et mul on selle inimesega Facebookis ühiseid tuttavaid. Sageli on see, et kui lähenen kellelegi esimest korda, siis küsingi ühistelt tuttavatelt numbrit. Aga kui ei leia, siis kirjutan ikkagi lihtsalt sotsiaalmeedias.”

Seega olemasolev allikavõrgustik võib viia uute allikateni, mis tähendab, et kui teatav võrgustik on olemas, saab seda hõlpsamini laiendada.

5. Järeldused ja diskussioon

Käesolevas peatükis keskendun järeldustele ja diskussioonile ning pakun võimalikke uurimissuundi edasiseks.

5.1. Järeldused

Järelduste peatükis võtan arvesse töö alguses püstitatud uurimisküsimused, millest lähtuvalt teen oma töö tulemustest olulisemad järeldused, mille põhiväidete üle arutlen hiljem diskussiooni peatükis.

Enne uurimisküsimusteni jõudmist käin üle allika ja võrgustiku definitsiooni. Üks ajakirjanik asendas allikavõrgustiku mõiste päikesesüsteemiga, kus tema on päike ja allikad tiirlevad tema ümber. Näide tundub hea, sest tõepoolest ei pea allikad olema omavahel põimunud ning nende ainus side võibki olla vaid ajakirjanikuga. Samas esineb ka põimunud allikagruppe, sest sportlased on seotud teatud treeneritega ning nad omakorda seotud kindla alaliiduga.

5.1.1. Kuidas spordiajakirjanikud oma allikavõrgustikku loovad?

Allikavõrgustiku loomise juures tuleb kehastuda n-ö skaudiks, et avastada sportlasi võimalikult vara ning läbi selle tekitada hõlpsalt usaldust. Tulemustest selgus, et kuigi ajakirjanikud leiavad allikaid lihtsalt inimestega suheldes ja/või spordisündmustel kohal käies, siis noorsportlaste puhul töötab hästi see, kui olla esimene, kes neid näost-näku kajastab, sest siis tekib usaldus ja ajakirjanik jääb noorsportlasele meelde.

Spordiajakirjanduses on allikad eriti tähtsad. Intervjuudest tuli välja, et spordiajakirjandus ei saa eksisteerida spordita. Üks üle 40 aasta spordiajakirjanduses töötanud inimene tõi lausa

spordiajakirjanduse allikana välja spordi tervikuna, sest see on põhjus, miks ajakirjanikud üldse midagi teevad. Teoriast nähtub, et sporti ja spordimeediat on ammusest ajast kirjeldatud justkui sukka ja saabast, sest need toimivad teineteisele toetudes (Goldlust, 1987).

Intervjuudes peeti ka inimallikate olemasolu ülitähtsaks. Üks spordiajakirjanik ütles, et kuigi on üksikuid erandeid, pole nendeta sisuliselt võimalik karjääri teha. Amend ja Secko (2011) kirjutasid, et allikad on üleüldiselt ajakirjanduse a ja o.

Valimi staažikamad kirjutava pressis ajakirjanikud märkisid, et igal juhul tuleb säilitada allikakriitilisust, sest allikad võivad teemasid pakkudes või küsimustele vastates olla agentsed, seega ei pruugi jutt vastata täielikult tõele või on mängus mingi muu huvi. Et mitte langeda allika mõjutuse ohvriks, tuleb saadud infot – eriti *off-the-record* infot – kontrollida teistest allikatest üle. Hertzum (2022) kirjutab, et allikatel võib olla teatud agentsus, seega ajakirjanikud peavad ideaalis infot üle kontrollima, kuid alati seda ei tehta.

Agentsuse kõrval võib kohata ka püüdlust ajakirjanikku mõjutada teisiti. Näiteks nii, et kui ajakirjanik kirjutab kellestki hästi, küsib teine spordiinimene talt, et miks too kirjutas sellest inimesest hästi, sest tegelikult on see treener või sportlane halb. Ajakirjanik peab arvestama, et allikas võib soovida mõjutada üldsust, ajakirjanikku või lihtsalt näidata konkurenti halvas valguses, ja et seda vältida, peab ajakirjanik leidma tasakaalu allikasuhtluses läheduse ja distantssi vahel (Lück jt, 2018).

Millised tegurid soosivad allikavõrgustiku loomist?

Spordiajakirjaniku visiitkaart allikasuhtluses on usaldusväärsus. Ehkki sõna-sõnalt see tulemustes välja ei tule, siis mitmest intervjuust jäi kumama, et uute allikatega heade suhete loomisel ning vanade allikate hoidmisel aitab väga usaldusväärsus. Seda usaldust kasvatatakse läbi tehtavate tööde, kus ajakirjanik ei kuritarvita allikate juttu ning loob üleüldiselt kvaliteetset ja korrektset sisu. Teisisõnu tähendab see, et kuigi intervjuueeritud ajakirjanikud teadlikult

allikavõrgustikku ei koo, siis varasema tööga tehakse seda nii-öelda iseenesest. Selle juures kõlas korduvalt, et ajakirjanik peab säilitama selgroo ning jääma endale kindlaks, kuid kui eksib, siis seda teadvustama ja vabandama allika ees. Peterson (2001) kirjutab, et allikad jagavad ajakirjanikele *off-the-record* infot vaid juhul, kui usaldab ajakirjaniku, ja et usaldus säiliks, ei tohi ajakirjanik saadud infot kuritarvitada – näiteks avalikustada infot allika nimega. Säärane allika usalduse kuritarvitamine võib osutada takistuseks uute allikate leidmisel ja nendega professionaalse suhte loomisel (Bliss, 1991).

Raadioajakirjanduses võetakse inimallika valimisel arvesse ka oskust rääkida. Ehkki raadio- ja teleajakirjanduse esindatus selles töös oli väike, mainiti, et raadiosse allika valimisel tuleb arvestada rääkimisoskusega – inimene, kes eesti keelt ei räägi või pole lihtsalt kõige osavam kõneleja, ei oma raadios väärtust. Sisuliselt sama ütles Revo Raudjärve bakalaureusetöös (2024) ka ERR-i Kesk-Eesti korrespondent Olev Kenk, kes ütles, et on isegi intervjuusid katkestanud ja palunud intervjuueeritaval rääkida lihtsas eesti keeles, et kuulaja/vaataja saaks aru.

5.1.2. Kuidas spordiajakirjanikud oma allikavõrgustikku hoiavad?

Allikavõrgustik on dünaamiline nähtus. Intervjuudest tuli välja, et spordiajakirjanike allikavõrgustikud on ühest küljest kindlad, kuid teisest pidevas muutuses. See tähendab, et see osa võrgust on paigas, kus on pikalt pildis püsinud spordiinimesed, kuid pildist kadunud – kas lihtsalt karjääri lõpetanud või muul põhjusel pildilt kadunud allikad – kaovad võrgustikust ning nende koha võtavad uued tulijad.

Samuti märgiti, et allikavõrgustiku liikmed võivad viia teiste allikateni, seega osasid allikaid tasub hoida juba sellepärast, et ta võib juhatada järgmiseni.

Spordiajakirjanike allikavõrgustikel on erinevaid funktsioone. Tehtud intervjuudest selgus, et ajakirjanikud kasutavad lugudes allikaid selleks, et loos oleks kellegi asjatundja jutt, mis annaks loole kvaliteeti, või keegi asjaosaline, et anda värvi. Nylund (2003:851) väidab, et allikaid

kasutatakse, sest see annab loole tõsiseltvõetavust, hinnangut, tõendamist, kriitilisust, emotsioone, probleemidele “lahenduste” pakkumist ja subjektiivseid kogemusi, lisaks võtab allikale viitamine ära võimaluse süüdistada ajakirjanikku erapoolikuses. Ka minu tulemused klappivad siin teoreetiliste lähtekohtadega, sest kuigi kõik Nylundi toodud punktid ei kattu sõnasõnalt, kumab see intervjuudes läbi.

Viimaste aastate skandaalid on muutnud spordiajakirjanikud ettevaatlikumaks. Tulemustest selgus, et kui varem oli mõni ajakirjanik sportlaste tulemustest vaimustunud ning kandis neid justkui kätel, siis erinevad skandaalid – näiteks suusatajate dopingujuhtum või kergejõustikutreeneri kaasus – on tekitanud vajaduse hoida distantsi. Tulemustest selgus ka, et kui allikas ründab ajakirjanikku, aga ajakirjanik teab, et tegi kõik õigesti, peab jääma endale kindlaks, kuid kui eksis, siis vabandama. Teoreetilistes ja empiirilistes lähtekohtades tuli välja, et nii Eesti kui ka välismaa spordiajakirjanikud on sääraustes olukordades jäänud endale kindlaks ning allikate käitumist kajastanud, kuid on ette tulnud ka vabandusi – näiteks kui ERR kaevati pressinõukokku ning nad pidid esitama avaliku vabanduse.

5.2. Diskussioon

Alljärgnevalt arutlen järelduste baasil ajakirjaniku ja allikate vaheliste suhete, allikate agentsuse ja funktsioonide ning spordiajakirjanike rollide ja tööruutiini üle eesmärgiga anda noortele spordiajakirjanikele mõtteainet, kuidas staažikate ajakirjanike kogemuse pealt õppides võtta oma allikavõrgustiku kujundamises aktiivsem roll.

Ajakirjaniku ja allika vahelised suhted muutuvad ajas

Ajakirjaniku ja allikate suhtlus on mõnes mõttes pidevas muutumises, mis sõltub mitmest tegurist. Üks tegur on mõlema osapoole staatus: kui spordiinimene on suure avaliku huviga, on ta

ajakirjaniku jaoks vajalik. Samal ajal on ajakirjanik spordiinimese jaoks vajalik, sest sportlane (ja tema sponsorid) tahab saada kajastust.

Üks suhtevorm spordiajakirjaniku ja sportlase vahel võib olla fänlus. Fänlust esineb enim noortes spordiajakirjanikes (Hardin 2005:71), kuid nagu tulemustest näha, võib seda ette tulla ka vanemates kirjatsurades. Nii on võimalik, et suuri tulemusi tegev sportlane muutub spordiajakirjaniku jaoks (väga) sümpaatseks, mistõttu ajakirjanik ülistab teda oma lugudes. Kui aga spordiinimene – näiteks sportlane või treener – valmistab ajakirjanikule pettumust, muutub ajakirjanik ettevaatlikumaks. Seda märkis ka üks üle 40 aasta töötanud spordiajakirjanik, kes oli varem spordiinimestest vaimustuses, kuid võttis ühel momendil skeptilise hoiaku.

Säärast pessimismi ja distantsi külvavad erinevad skandaalid, mis spordimaastikku raputanud. Selle sajandi võib-olla et suurim skandaal Eesti spordis puudutab Eesti suusatajaid ja dopingut. Kõik sai alguse 2011. aastal, kui tuli ilmsiks Andrus Veerpalu võimalik positiivne dopinguproov (Koch ja Pahv, 2011). See tuli välja ka tulemustest, kus intervjueritud ajakirjanikud seadsid kahtluse alla võidetud medalite puhtust.

Samuti võivad pessimismi taga olla olukorrad, kus allikas kasutab ajakirjanikku ära ilma, et teine sellest esialgu aru saaks. See võib juhtuda näiteks nii, et allikas on endast maalinud ilusa pildi ajakirjanikule ning võitnud seeläbi täieliku usalduse. Aga kui ühel hetkel tuleb allikaga seoses ilmsiks skandaal, võib tunda ajakirjanik, kes teda positiivselt kajastanud, et teda on petetud. Nii võib juhtuda, et kui varem oli selle spordiinimese kajastus positiivne, siis hiljem kriitiline – nagu seda on meedias näha nii Andrus Veerpalu (Koch ja Pahv, 2011) kui ka Anna Levandi kaasuse puhul (Värv jt, 2024).

Fänluse ja kriitilisuse suhe muudabki spordiajakirjanduse eriala keeruliseks. Ühest küljest peab ajakirjanik looma allikatega lähedase suhte, et nad oleksid nõus temaga suhtlema ja jagaksid informatsiooni (Ericson jt, 1989), kuid teisest küljest tuleb hoida distantsi, et säilitada objektiivsus ja sõltumatus (Örnebring and Karlsson, 2022). Ehk kui ajakirjanikul on sportlastega head suhted, saab ta neilt informatsiooni, kuid kui ajakirjanik kajastab sportlasi negatiivselt, siis ei pruugi sportlased aastaid temaga rääkida – nagu tulemustestki näha.

Sportlase suhtes kriitiline kajastus võib mõjutada ka teisi ajakirjanikke, kes pole asjaga seotud. Kui Eesti suusatajad jäid 2019. aastal Seefeldi MMil veredopinguga vahele, kajastati meedias muuhulgas ka Andrus Veerpalu seotust juhtunuga. Viis ja pool aastat hiljem Eesti meistrivõistlustel polnud Veerpalu teiste seas nõus andma intervjuud ka ajakirjanikele, kes Seefeldi skandaali ei kajastanud (Ruus, 2024). Seega pole erilist vahet, kui suur või mitmekülgne on spordiajakirjaniku allikavõrgustik – kui tuleb võrgustikus olevaid isikuid kajastada kriitiliselt, kaovad need inimesed (vähemalt mõneks ajaks) võrgustikust. Noore ajakirjanikuna peab meeles pidama, et ei tohi muutuda liiga fänniks, vaid tuleb jääda ikkagi ajakirjanikuks, ja peab olema valmis selleks, et liigne familiaarsus võib teha pimedaks allikakriitilisuse osas.

Allika agentsus ja erinevad funktsioonid

Ajakirjanik peab arvestama, et kui allikas jagab infot, on tihtilugu põhjuseks soov lõigata sellest kasu (Timm, 2016). Näiteks võib spordiinimene anda ajakirjanikule teavet, mis kuvab teda positiivses või vastupidi kedagi teist negatiivses valguses. Intervjuueritud ajakirjanikudki märkisid, et seda tuleb ette – ühel ka nii, et konflikti mõlemad pooled annavad talle pidevalt infot, teades samal ajal, et nii-öelda vastanegi räägib sama ajakirjanikuga.

Et allikas ei tõmbaks ajakirjanikku oma agendaga kaasa, peab ajakirjanik säilitama kriitilisuse. Seda on aga lihtsam öelda kui teha, sest mõni inimene räägib lihtsalt niivõrd veenvalt ja usutavalt – nagu selgus ka tehtud intervjuudeski. Üks võimalus vältida agentsete allikate domineerimist on kontrollida saadud infot mitmest erinevast kohast üle. Iseküsimus on aga see, kui võimalik on seda tänapäeva kiirmeedia ajastul teha, kui kogu aeg on surve peal, et avaldada uusi ühikuid.

Agentsuse juures on oluline, et ajakirjanik kontrolliks, säilitaks loos objektiivsuse ja säitiks mõlema osapoole sõnavõtte nii, et oleks tasakaalus. Samuti kui ajakirjanikul on mõne allikaga väga head suhted, võib tekkida dilemma, kas peaks seda allikat negatiivselt kajastama. Ehkki kõik intervjuueritud ajakirjanikud ütlesid, et nad on sõltuvalt olukorrast valmis lähedast allikat ka negatiivselt kajastama, siis tekib kaalutluskoht – kas kajastada allikat negatiivselt ning ta

nii-öelda kaotada või ikkagi hoida teda? Sellistel juhtudel on ajakirjanikul võimalik keelduda olukorda käsitlemast ning anda see ette kellelegi teisele – nii toimib ka ühe intervjuueeritud ajakirjaniku kolleeg, kelle pereliige on sportlane – ta väldib oma pereliikmega seotud asjade kajastamist.

Allikavõrgustik aitab spordiajakirjanikul teha oma tööd mitmes võtmes. Ühes võtmes kasutavad ajakirjanikud allikaid selleks, et anda loole tõsiseltvõetavust, hinnangut, tõendamist, kriitilisust, emotsioone, probleemidele “lahenduste” pakkumist ja subjektiivseid kogemusi, lisaks võtab allikale viitamine ära võimaluse süüdistada ajakirjanikku erapoolikuses (Nylund, 2003:851). Selle juures, nagu intervjuueeritud ajakirjanikud rääkisid, kogutakse ka taustinfot, mida küll alati avalikkusele ei öelda, kuid mida on kajastuse juures hea teada – näiteks kui mõne sportlase eraelus on rasked ajad.

Lisaks taustainfole saavad ajakirjanikud allikatelt ka uusi ideid või nurkasid, mille alt mingile asjale läheneda (Hertzum, 2022). Seega head suhted allikatega muudavad ajakirjaniku töö lihtsamaks, kuna tänu sellele peab vähem nuputama ja otsima uusi teemasid. Kui allikas annabki uue idee, tuleb seda käsitleda teatava skeptilisusega ja teistest allikatest üle kontrollida, kuna allikas võib olla agentne.

Igas olukorras ei saa ajakirjanik kasutada sama allikat, sest allikatel on erinevad funktsioonid. Näiteks kui ajakirjanik soovib luua tagasivaatavat lugu, on tal tarvis kedagi, kes fookuses oleval perioodil oli tegev ning on asjaga hästi kursis. Kui aga on tarvis kirjeldusi või emotsioone, on ajakirjanikul mõistlik valida keegi, kes suudab seda anda värvikalt. Kui vaja eksperti, võib ajakirjanik kasutada mõnda asjatundjat või hoopiski teist ajakirjanikku, nii nagu tegi ERR, kui võttis kurlingu MMist rääkima Delfi spordiajakirjaniku (Lepik, 2025).

Uute allikate liitmise juures rääkisid intervjuueeritud ajakirjanikud, et tuleb lihtsalt pildis olla, nendega suhelda ning näidata, et oled normaalne inimene. Abi võib olla ka sellest, kui ajakirjanik valib teadlikult, kuidas ja mis sorti looga kedagi kajastab. Kui allikasuhtlust tugevdab omavaheline rääkimine, siis võib mõne sportlasega saada kokku ja teha temast persooniloo, sest tunni jagu näost-näku rääkides jääb ajakirjaniku nägu sportlasele meelde. Või saab teha näiteks

videolugu, kus teed sportlaste või spordiinimestega midagi lustakat, mis samuti aitab näo meelde jätta.

Allikasuhtluses võib ette tulla erinevaid probleeme

Kõik intervjueritud ajakirjanikud ütlesid, et nad hoiavad allikatega distantsi ega pea neid oma sõpradeks. Samuti ollakse vajadusel lähedastest allikatest kirjutama kriitiliselt. Võistlustel kohapeal käies olen aga näinud, kuidas ajakirjanikud ja allikad käituvad omavahel nagu sõbrad, lisaks olen näinud mõne ajakirjaniku sotsiaalmeediapostitustes ka sportlasi, keda ajakirjanik kajastab. Või nagu ütles üks intervjueritud ajakirjanik, et vahel on allikasuhtluses palju kasu sellest, kui ajakirjanik istub spordiinimesega õlleklaasi taga ning räägib niisama juttu.

Sellega seoses tekib küsimus, kas ja kuidas saab ajakirjanik olla vajadusel valmis sportlast kriitiliselt kajastama, kui tal on temaga tugev suhe? Ja kust maalt läheb ajakirjaniku ja allika vaheline professionaalne suhtlus ja sõprus?

Kriitilise kajastamise juures võib eelis olla noorel ja alustaval ajakirjanikul, kellel pole spordiinimestega niivõrd tugevaid suhteid. Lück ja teised (2018) kirjutavad, et need ajakirjanikud, kes hoiavad allikatega rohkem distantsi, kirjutavad tihtipeale vähem neutraalselt, kuid kõvasti kriitilisemalt.

Kriitiline kajastus võib aga omakorda teatud ukсед sulgeda. Üks intervjueritu ütles, et kui kajastas nooremana ühe spordiala Eesti koondislaste kahtlase väärtusega sotsiaalmeediapostitusi, siis kõnealused sportlased polnud aastaid temaga nõus suhtlema. Tänapäevaks on olukord laabunud.

Lisaks võib allikas või kajastatav spordiklubi soovida, et ajakirjanikud kajastaksid neid ainult positiivses võtmes. Näiteks 2015. aastal palus Illinoisi Ülikooli jalgpallitreener Tim Beckman pressikonverentsil sõltumatul meedial oma meeskonnast positiivsemalt kirjutada, et aidata kaasa sportlaste värbamisele (Just, 2015).

Spordiajakirjanik kui skaut

Ajakirjanike seas märgiti, et uute allikate tugeva suhtluse tekitamise juures aitab, kui ajakirjanik on esimene, kes neid kajastab. Selleks tasub silma peal hoida noorsportlastel ning nende tulemustel noorteklassides, et kui sportlane võidab juunioride tiitlivõistlusel medali, siis saada temaga kokku ning teha temast lugu või niisama juttu rääkida.

Et noorsportlasi sedasi skautida, peab spordiajakirjanik kogu aeg jälgima sporti, ka väljaspool tööaega. Ja mitte lihtsalt seda, mida kirjutatakse meedias, vaid ta peab minema süvitsi ja jälgima erinevaid tulemusi, sest spordialasid on palju. Selles mõttes tegeleb spordiajakirjanik investeerimisega, sest jälgib aktsiaturgu ning vaatab, millised aktsiad (sportlased) võivad tulevikus olla edukad. Edukad sportlased toovad ajakirjanikule tulu, sest tal on pikaajaline usaldus ning saab läbi selle lihtsamini talle ligi.

Selleks peab spordiajakirjanik, kelle tööruut on niigi üsna ebaharilik – sport toimub enamasti nädalavahetuseti, seega laupäevad ja pühapäevad on kinni –, tegema tavapärase 40-tunnise töönädala asemel rohkem töötunde. Ületunde ei tasustata, sest need pole otseselt seotud tööga, kuid kaudselt on – sporti peab tundma ning tulemustega peab kursis olema. Selle kohta öeldi intervjuudes, et spordiajakirjaniku amet on diagnoos – see töö on inimesega kogu aeg.

Noored spordiajakirjanikud peaksid silmas pidama, et võrgustiku laiendamise eesmärgil tasub sportlasi skautida, ent mitte nii, et teed pimesi lobitööd allika ja/või sponsorite huvides.

Spordiajakirjanik kui allikas

Nagu eelmises lõigus mainitud, saab ajakirjanik olla allikas teiste ajakirjanike jaoks. Samuti iseenda töös. Ajakirjanik võib allikas olla mitmel viisil: näiteks ekspordina, asjaosalisena või spordiinimese endana.

Spordiajakirjanik kui allikas eksperdi võtmes tähendab, et ajakirjanik tõlgendab võistlust ning on vahetüli, et (keeruline) võistlussüsteem oleks auditooriumile lihtsasti arusaadav. Samuti on ajakirjanik allikas, kui ta vahendab võistluselt emotsiooni – emotsioon võib spordivõistluse kontekstis olla tähtsamgi kui statistiline pool või sportlastelt kommentaaride saamine, sest hästi edasi antud emotsioonid võimaldavad auditooriumil tekitada tunnet, et nad on ise võistluse sees või tribüünil. Lisaks on ajakirjanik allikas, kui annab edasi ajaloolist konteksti. Ühe staažika intervjuueeritud ajakirjaniku sõnul on ajalooline kontekst kõige tähtsam, sest tema käskis noortel kolleegidel esimese asjana lugeda läbi olümpiaaraamatud, et tekiks arusaam spordist. Samuti võimaldab ekspertsus ajakirjanikule uusi rolle, nagu näiteks kommentaatoritöö teles või taskuhäälingus osalemine.

Ajalooline mälu aitab sündmusi paremini analüüsida, teha pikemaid ja sisukamaid tükke ning teha (võistlus)ülevaateid, mis auditooriumile lihtsamini söödavad. Ajalooline mälu koos ekspertsusega aitab kommentaatoritöös, sest näiteks jalgpalli kommenteerides pole alati aega, et näpuga mööda eeltöölehte järge pidada ning lugeda sealt fakte või teadmisi maha – enamasti on mängutempo selleks liiga kiire. Või näiteks iluuisutamist kommenteerides on veel vähem aega, et välja mõelda, kas sportlane tegi kolmekordse aksli või hoopis *toeloop*'i.

Ajakirjanik allikana kui asjaosaline juhtub spordiajakirjanduse kontekstis siis, kui ajakirjanik on konfliktis mõne spordiinimese või -klubiga. Näiteks kui Soccer.net.ee toonane peatoimetaja Kasper Elissaar sattus 2017. aastal konflikti jalgpalliklubi Infonetiga, kuna kirjutas pärast klubi eurosarja kaotust artikli “Kaks ei jäänud kolmandata! Impotentne Infonet vajus murule”, mille peale oli klubi solvunud ja määras portaalile staadionikeelu (Elissaar, 2017). Teised Eesti väljaanded kajastasid konflikti ning Õhtuleht võttis kommentaari ka Elissaarelt endalt (Juhkami, 2017).

Ajakirjanikust võib saada allikas ka siis, kui ta seob end spordiga. Näiteks endine Postimehe ja Delfi sporditoimetuse juht Peep Pahv juhendas lõppenud hooajal Eesti korvpalli Meistriliigas Keila Coolbeti. Pahvil tekkis kevadel füüsiline konflikt ühe oma juhendatud mängijaga, mille tulemusena sai korvpalliliidult karistada (Nõmm, 2025). Seejärel andis Pahv, kes konflikti

toimumise perioodil osales Delfis avaldatavas taskuhäälingus “Mehed ei nuta”, ajakirjanikele (ka kolleegidele) intervjuusid konflikti kohta (Kaljurand, 2025).

Ekspertsus ja ajalooline mälu on spordiajakirjanduses väga olulised, sest need tõstavad töö kvaliteeti ning avavad uusi võimalusi. Ekspertsuse ja ajaloolise mälu kasvatamiseks saab noor spordiajakirjanik ise teha väga palju – näiteks lugeda vanade võistluste kohta või vaadata nende kohta videoid. Kui sellest jääb väheks, saab alati paluda vanematel kolleegidel neist võistlustest rääkida – kui nad olid kohapeal või lihtsalt mäletavad seda, siis on tõenäoline, et neil on selle kohta rääkida nii mõndagi.

Spordiajakirjaniku töö käib kogu aeg

Pidev spordi jälgimine ei käi kokku ainult uute allikate leidmisega, vaid olemasolevaid tuleb samuti pidevalt jälgida, et olla kursis nende tegemisega. Nagu üks üle 40 aasta töötanud spordiajakirjanik intervjuus ütles, siis alati peab teadma, mida sportlane teeb ning lünkasid ei tohi sisse lasta.

Spordiajakirjaniku tööruut on niigi keeruline – spordiajakirjanikud teevad pikki töötunde – samuti öösiti – ning töötavad ka nädalavahetusi ja riigipühade ajal, lisaks ollakse töökohustuste tõttu tihti eemal perest (Reinardy, 2006) –, aga vajadus pidevalt sporti jälgida ka ajal, mil ise sündmusi ei kajasta, lisab kohustustele juurde.

Intervjuudest jäi kõlama, et nii audiovisuaalse kui ka kirjutava publitsistika ajakirjanike tööpäevad võivad lõppeda südaöö paiku. Ja kui ajakirjanik kajastab võistlust, mis algab õhtul hilja, võib tööpäev lõppeda mitu tundi pärast südaööd, või kui võistlus toimub teises ajatsoonis ja Eesti aja järgi öösel, tuleb kajastada täiesti une arvelt.

Veebimeediaga on kohustused kasvanud, kuid lisatöö, mida ajakirjanikud – ka oma ajast – tegema peavad, pole tasustatud (McGuire ja Murray, 2016). See tekitab lisastressi, sest

ajakirjanikud võivad tunda, et nende pingutusi ei hinnata piisavalt, kui palganumber ja tehtud töö kogus ei ole kooskõlas. See omakorda võib viia läbipõlemiseni ja töökvaliteedi langemiseni.

Kui spordiajakirjanik peab vabal ajal pidevalt sporti jälgima, tekib küsimus, kas sedasi on võimalik hoida ajakirjanikku ja fänni eraldi, sest on tõenäoline, et sporti vaadates tekivad teatud sümpaatiad. Lemmikute tekkimist võib ära hoida see, kui ajakirjanik vaatab ka vabal ajal sporti analüüsivalt, kuid see võib kujuneda kurnavaks, mis omakorda võib tekitada stressi.

Noor spordiajakirjanik peab arvestama, et kui ta tahab olla tasemel, siis erialane töö ei piirdu 40 tunniga nädalas, vaid käib kogu aeg, ning palju tuleb tuua ohverdusi – nädalavahetuste, õhtute ja pühade arvel. Aga olles spordifänn, on seda mõnevõrra lihtsam teha. Ja kui elurütm võibki olla teiste inimestega võrreldes erinev, siis suur osa (potentsiaalsetest) allikatest elab samas rütmis, seega nendega saab ikka jutule. Ja kuna allikate ja ajakirjanike elurütmid kattuvad, tekib kitsam ring, mis mõnes mõttes soosib osapoolte vahelist suhtlust ja mõistmist.

5.3. Edasised võimalikud uurimissuunad

Kaalutluskoht kriitilise kajastuse ja suhte säilitamise vahel

Tulevikus võiks uurida, kuidas ja millistel alustel toimetused ja ajakirjanikud valivad, kas kajastavad lähedast allikat kriitiliselt või mitte ning kui kajastavad, siis kuidas. Sel juhul võiks võtta kindla kaasuse – näiteks Eesti suusatajate dopinguskandaali 2019. aasta MMil – ning intervjuuerida kõiki ajakirjanikke, kes ala kajastasid.

Erinevate inimtüüpide võimalused spordiajakirjanduses

Ajakirjaniku amet on suhtlusel põhinev, sest allikad on üldiselt ajakirjanduse a ja o (Amend ja Secko, 2011) ning ajakirjanik peab inimallikatega olema lähedane, et oleks kursis, mis toimub

kulisside taga (Ericson jt, 1989). Uusi suhteid on lihtsam luua neil, kes on suhtlusaltimad. Aga üks intervjuueeritud ajakirjanikest, kel tööstaaži üle kümne aasta, ütles, et talle ei meeldi üleüldiselt (sealjuures ka spordiinimestega) *small talk*'i teha ehk nii-öelda suusoojaks rääkida.

Kuidas erinevad kogenud ja noorte ajakirjanike tööpraktikad?

Minu bakalaureusetöös olid intervjuueeritavad ainult kogenud spordiajakirjanikud, kuid allikavõrgustiku kujunemise kontekstis oleks huvitav kõrvutada nende kogemusi noorte omadega, sest nagu tööst selgus, on spordiajakirjanduse tööruum ajas muutunud – digimeedia ajastul ei ole nii palju võimalusi võistlustel kohapeal käia. Oleks huvitav uurida võistlustel kohapeal käimise ja mittekäimise mõju sellele, kuidas ajakirjaniku ja spordiinimeste vahel tekib suhe. Lisaks saaks selle jaoks intervjuuerida ka spordiinimesi, kellel kogemusi nii vanemate kui ka praegu alustavate ajakirjanikega.

Milline allikasuhklus sobib spordiinimestele?

Kui minu bakalaureusetöö keskendub allikavõrgustike kujunemisele ajakirjanike vaatest, siis huvitav oleks teada, kuidas näevad sama olukorda sportlased ja treenerid – kuidas nad tunnetavad enda erinevaid funktsioone allikana? Teemat saab laiendada sellega, et spordiinimesed toovad välja, mis nende arust soodustab toimivat allikasuhklust ja mis pärsib.

KOKKUVÕTE

Käesoleva töö fookuses on spordiajakirjanike inimallikate võrgustike kujunemine. Et saada aru, kuidas võrgustikud kujunevad, intervjueerisin üheksat vähemalt kümneaastase tööstaažiga spordiajakirjanikku. Semistruktureeritud intervjuude kaudu soovisin mõista, kuidas on ajakirjanike allikavõrgustikud kujunenud, kuidas nad on saanud kokku uute allikatega, milliseid ohte tuleb allikasuhtluses silmas pidada ning kuidas toimib ajakirjaniku ja inimallika suhe.

Teoreetilises osas andsin ülevaate spordiajakirjandusest ja allikatest, spordiajakirjaniku tööruutiniist, keerulistest suhtlusolukordadest, spordiajakirjaniku tööst ning varasemaid uuringuid sarnasel teemal.

Tulemustest selgus, et kõik ajakirjanikud ei defineeri allikat ühtemoodi – ühed peavad allikaks ainult inimest, kes annab neile ise informatsiooni, teised aga inimesi ja dokumente, kust saavad teavet. Lisaks selgus, kuidas ajakirjanikel on tekkinud allikavõrgustik ning milliseid keerulisi suhtlusolukordi on ette tulnud. Muuhulgas selgus, et ajakirjanikud peavad allikasuhtluses arvestama, et allikatel võib olla agenda, mida nad soovivad peale suruda.

Minu bakalaureusetöö aitab alustavatel spordiajakirjanikel mõista, kuidas saab teadlikult soodustada allikavõrgustiku kujunemist, mida silmas pidada allikasuhtluses ning millised probleemid võivad allikatega ette tulla. Selleks proovisin diskussioonis anda soovitusi läbi kogenud tegijate kogemuste.

Siiski ei anna töö täielikku ülevaadet spordiajakirjanike allikavõrgustike kujunemise kohta, sest intervjueeritavad olid vähemalt kümneaastase tööstaažiga ning toona oli spordiajakirjandus teistsugune – aastaid tagasi käidi rohkem võistlustel kohapeal, mis soodustas ajakirjanike ja spordinimeste vahelisi kontakte. Seda arvesse võttes tuleks uurida, millised on allikavõrgustike kujunemise kogemused neil spordiajakirjanikel, kes alustanud digimeediaajastul.

SUMMARY

The focus of this thesis is the formation of human source networks among sports journalists. To understand how these networks develop, I interviewed nine sports journalists with at least ten years of professional experience. Through semi-structured interviews, I aimed to understand how journalists' source networks have evolved, how they have come into contact with new sources, what risks need to be considered in source communication, and how the relationship between journalist and sources functions.

In the theoretical section, I provided an overview of sports journalism and sources, the work routines of sports journalists, complex communication situations, the nature of sports journalism work, and previous studies on similar topics.

The results showed that not all journalists define a “source” in the same way — some consider a source to be only a person who actively provides them with information, while others include people and documents from which they obtain information. In addition, the study revealed how journalists have built their source networks and what complex communication situations they have encountered. It also became clear that journalists must be aware that sources may have agendas they seek to push through their communication.

My bachelor's thesis aims to help beginning sports journalists understand how to consciously foster the development of a source network, what to keep in mind in source communication, and what kinds of problems may arise in working with sources. In discussion, I tried to offer recommendations based on the experiences of seasoned professionals.

However, this thesis does not provide a comprehensive overview of how source networks among sports journalists are formed, as all interviewees had at least ten years of experience, and sports journalism was different back then – in the past, journalists attended more competitions in person, which facilitated direct contact between them and sports figures. Considering this, further research should explore the experiences of sports journalists who have started their careers in the digital media era.

Kasutatud kirjandus

Amend, E., & Secko, D. M. (2012). In the face of critique: A metasynthesis of the experiences of journalists covering health and science. *Science communication*, 34(2), 241-282. Kasutatud 22.04.2025,

https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1075547011409952?casa_token=mdr9utU4JggAAA%3AmAogIR10PD4-IW59Ch7gbrHdzIQdnXZq4VV6NDare3Jz8SOdgL-1YiO7mnhHhaiN%3ANi5-1ts_J9VR

Boyle, R. (2017). Sports Journalism: Changing journalism practice and digital media. *Digital Journalism*, 5(5), 493–495. <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1281603>

Bliss Jr, E. (2010). *Now the news: The story of broadcast journalism*. Columbia University Press.

Bradshaw, T. (2020). Sports journalism should toy with some different ideas. J. Mair (toim), *How Journalism Covered the Pandemic* (peatükk 15). University of Gloucestershire: Bite-Sized Books. Kasutatud 05.01.2025, <https://eprints.glos.ac.uk/8443/>

Broersma, M., den Herder, B. ja Schohaus, B. (2013). A QUESTION OF POWER: The changing dynamics between journalists and sources. *Journalism Practice*, 7(4), 388–395. <https://doi.org/10.1080/17512786.2013.802474>

Daily Mail (2024). *Chelsea star Enzo Fernandez SPLITS from his childhood sweetheart and mother of his children 'to live alone', just 18 months after she followed him to London for his £107m transfer*. Brookes, S., 31. oktoober. Kasutatud 06.01.2025, <https://www.dailymail.co.uk/sport/football/article-14024509/Chelsea-star-Enzo-Fernandez-SPLITS-childhood-sweetheart-mother-children-live-just-18-months-followed-London-107m-transfer.html>

Delfi Sport a. (2024). *Argentinaga maailmameistriks kroonitud vutistaar hülgas oma naise ja kaks last*. Aabrams, K. T., 3. november. Kasutatud 06.01.2025,

<https://sport.delfi.ee/artikkel/120333756/argentinaga-maailmameistriks-kroonitud-vutistaar-hulg-as-oma-naise-ja-kaks-last>

Delfi Sport b. (2024). Ajaleht: Ronaldo on jätnud iluoperatsioonide eest maksmata kopsaka summa. Naudi, M., 25. november. Kasutatud 06.01.2025, <https://sport.delfi.ee/artikkel/120339028/ajaleht-ronaldo-on-jatnud-iluoperatsioonide-eest-maksmata-kopsaka-summa>

Delfi Sport c. (2024). “Vabandust, aga õppige reeglid selgeks!” Ronaldo ajas soomlased püha viha täis. Aabrams, K. T., 26. detsember. Kasutatud 06.01.2025, <https://sport.delfi.ee/artikkel/120346043/vabandust-aga-oppige-reeglid-selgeks-ronaldo-ajas-soomlased-puha-viha-tais>

Dimitrov, R. (2020). Communicating off the record. *Public Relations Inquiry*, 9(1), 81-102. <https://doi.org/10.1145/1029179.1029200>

Dosil, J. (2006). Psychological interventions with football. J. Dosil (toim), *The sport psychologist's handbook: A guide for sport-specific performance enhancement* (lk 139-158). Chichester: John Wiley.

Eesti Meediaettevõtete Liit (EML, 2023). Õhtuleht ei rikkunud head ajakirjandustava. *Pressinõukogu otsus*, 19. oktoober. Kasutatud 04.05.2025, <https://meedialiit.ee/otsus-nr-1142/>

Elissaar, K. (2017). Õrnadest hingedest ehk lugu sellest, kuidas Soccernet.ee Eesti meistri t staadionikeelu sai. *Soccernet.ee*, 5. juuli. Kasutatud 05.01.2025, <https://soccernet.ee/artikkel/ornadest-hingedest-ehk-lugu-sellest-kuidas-soccernet-ee-eesti-meistrilt-staadionikeelu-sai>

Elissaar, K. (2023). Sahinad: Paide toob uueks peatreeneriks Levadia endise juhendaja. *Soccernet.ee*, 26. mai. Kasutatud 05.01.2025, <https://soccernet.ee/artikkel/sahinad-paide-toob-uueks-peatreeneriks-levadia-endise-juhendaja>

English, P. (2018, June 25). Sports Journalism. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*, 1k 1–18. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.873>

Ericson, R. V., Baranek, P. M., & Chan, J. B. (1989). Negotiating control: A study of news sources. Kasutatud 21.04.2025, https://books.google.ee/books?id=Gn-4QgAACAAJ&sitesec=buy&source=gbs_atb

Gans, H. (2004). *Deciding What's News*. Northwestern University Press.

Gillespie, B. (2014). Commentary: Clemson reinvents media access. *The State*, 19. mai. Kasutatud 05.01.2025, <https://www.thestate.com/sports/college/acc/clemson-university/article13855478.html>

Goal.com (2024). *Cristiano Ronaldo SUED over alleged unpaid £40k bill by cosmetic doctor who specialises in treatments including botox and eyebrow fitting*. Banerjee, R., 24. november. Kasutatud 06.01.2025, <https://www.goal.com/en/lists/cristiano-ronaldo-sued-unpaid-bill-cosmetic-doctor-specialises-in-treatments-botox-eyebrow-fitting/blt276f48af864ae7de>

Gonzalez, E. (2015). There's no crying in sports journalism: a qualitative study on reporter burnout. Kasutatud 23.05.2025, <https://mospace.umsystem.edu/xmlui/handle/10355/47495>

Hardin, M. (2005). Survey Finds Boosterism, Freebies Remain Problem for Newspaper Sports Departments. *Newspaper Research Journal*, 26(1), 66–73. <https://doi.org/10.1177/073953290502600108>

Hertzum, M. (2022). How do journalists seek information from sources? A systematic review. *Information Processing & Management*, 59(6), 103087. Kasutatud 22.04.2025, https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0306457322001881?casa_token=BMsicSewLHQAAAAA:aqgafu-VV5hVR0SvngIc4Y8u7jrZpdvtUVnqdTgVxOB7VZwicWYF8KbYkNbwjYbb7uXAY5PZ-Q

Homans, G. C. (1958). Social Behavior as Exchange. *American Journal of Sociology*, 63(6), 597–606. <https://doi.org/10.1086/222355>

Infonet määras portaalile mängude külastuskeelu. (2017). *Postimees*, 5. juuli. Kasutatud 05.01.2025, <https://www.postimees.ee/4169023/infonet-maaras-portaalile-mangude-kulastuskeelu>

Jaansen, L. (2020). *Mängujärgse intervjuu žanrilised eripärad Soccernet.ee näitel 2019. aastal*. Bakalaureusetöö. Tallinna ülikool, Balti filmi, meedia ja kunstide instituut. Kasutatud 06.01.2025, <https://www.etera.ee/zoom/162249/view?page=3&p=separate&search=spordiajakirjandus&tool=search&view=0,1875,2481,1633>

Juhkami, K. (2017). Infoneti ja Soccernet.ee vahelist tüliõuna pole täielikult veel maha maetud. *Õhtuleht*, 7. juuli. Kasutatud 05.01.2025, https://www.oh tuleht.ee/sport/815520/infoneti-ja-soccernet-ee-vahelist-tuliouna-pole-taielikult-veel-maha-maetud?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR1z9sClz_2t33rBu3qZV2G-sB-m0aEiWRCZOOXBySexc7gjTPU9fbr6ZYU_aem_tsPjMX5V_rwQfBScIXTgDA

Just, D. (2015). Tim Beckman wants media to be more positive. *Chicago Sun-Times*, 4. veebruar. Kasutatud 05.01.2025, <https://chicago.suntimes.com/2015/2/4/18574908/tim-beckman-wants-media-to-be-more-positiv e>

Kalju spordidirektor solvus mängijaga intervjuu teinud ajakirjaniku peale. (2022). *ERR Sport*, 13. aprill. Kasutatud 05.01.2025, <https://sport.err.ee/1608564223/kalju-spordidirektor-solvus-mangijaga-intervjuu-teinud-ajakirjaniku-peale>

Kaljurand, E. (2025). Juhendamiskeelu saanud Peep Pahv Keila hooaja viimase matši järel: lolli pole ka mõtet mängida, vaid tuleb karistus ära kanda. *Delfi*, 21. aprill. Kasutatud 23.05.2025,

<https://sport.delfi.ee/artikkel/120372099/juhendamiskeelu-saanud-peep-pahv-keila-hooaja-viimase-matsi-jarel-lolli-pole-ka-motet-mangida-vaid-tuleb-karistus-ara-kanda>

Kallas, M. (2022). Suur intervjuu | Nõmme Kaljust külmutatud Mark Edur süüdistab spordidirektorit valetamises ja manipuleerimises. *Soccernet.ee*, 12. aprill. Kasutatud 05.01.2025, <https://soccernet.ee/artikkel/suur-intervjuu-nomme-kaljust-kulmutatud-mark-edur-suudistab-spor-didirektorit-valetamises-ja-manipuleerimises/teema/teema/intervjuu>

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). Kvalitatiivne Sisuanalüüs. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 06.01.2025, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys/>

Kangur, J. K. (2025). Vassiljev: me ei pea Premium liigas kedagi kartma. *Soccernet.ee*, 12. aprill. Kasutatud 22.04.2025, <https://soccernet.ee/artikkel/vassiljev-me-ei-pea-premium-liigas-kedagi-kartma/teema/intervjuu>

Kartsepp, S. (2022). *Spordiajakirjanike enesetsensuur sportlasi puudutava konfliktse info avaldamisel meedias*. Bakalaureusetöö. Tallinna ülikool, Balti filmi, meedia ja kunstide instituut. Kasutatud 06.01.2025, <https://www.etera.ee/zoom/199109/view?page=1&p=separate&view=321,0,2034,1066>

Kelly, S. (2018). Loris Karius' howlers define Liverpool's Champions League final defeat to Real Madrid. *ESPN*, 25. mai. Kasutatud 05.01.2025, https://www.espn.co.uk/football/story/_/id/37497085/loris-karius-howlers-define-liverpool-champions-league-final-defeat-real-madrid

Koch, T. ja Pahv, P. (2011). Andrus Veerpalu ja doping: hästi hoitud saladus või laim?. *Postimees*, 2. aprill. Kasutatud 05.01.2025, <https://sport.postimees.ee/412751/andrus-veerpalu-ja-doping-hasti-hoitud-saladus-voi-laim>

Kristiansen, E., Roberts, G. C., & Sisjord, M. K. (2011). Coping with negative media content: The experiences of professional football goalkeepers. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 9(4), 295–307. <https://doi.org/10.1080/1612197X.2011.623451>

Laherand, M.-L. (2010). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.

Lawrenson, M. (2018). Real Madrid 3-1 Liverpool: 'Flawed Karius pays for lack of focus'. *BBC*, 27. mai. Kasutatud 05.01.2025, <https://www.bbc.com/sport/football/44268491>

Lepik, I. (Saatejuht). (2025, 4. mai). Kurling, Los Angelese olümpia ja Erich Teigamägi. [Raadiosaade]. *Spordipühapäev*. ERR. Kasutatud 23.05.2025, <https://vikerraadio.err.ee/1609669331/spordipuhapaev-kurling-los-angelese-olumpia-ja-erich-teigamagi>

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Kasutatud 06.01.2025, <https://samm.ut.ee/intervjuu>

Lück, J., Wessler, H., Maia, R., & Wozniak, A. (2018). Journalist–source relations and the deliberative system: a network performance approach to investigating journalism’s contribution to facilitating public deliberation in a globalized world. *International Communication Gazette*, 80(6), 509-531. Kasutatud 22.04.2025, https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1748048518754378?casa_token=Wzz-_IHyl2AA AAAA%3A4ISVSpXC3tfqwb_0iAzCA14rDCh0dcsUHDsDLw-tHNRDIoVqipDmkz48_hCne0s kR8A8CBVjdS-V

Mart Poom Kariuse prohmakatest: uskumatud eksimused sellise klassiga väravavahi poolt. (2018). *Delfi*, 28. mai. Kasutatud 05.01.2025, <https://sport.delfi.ee/artikkel/82239927/mart-poom-kariuse-prohmakatest-uskumatud-eksimused-sellise-klassiga-varavavahi-poolt>

- McGuire, J., & Murray, R. (2016). New work demands create inequity for sports journalists. *Newspaper research journal*, 37(1), 58-69. <https://doi.org/10.1177/0739532916634648>
- Nylund, M. (2003). Quoting in Front-Page Journalism: Illustrating, Evaluating and Confirming the News. *Media, Culture & Society*, 25(6), 844–851. <https://doi.org/10.1177/0163443703256007>
- Nõmm, A. (2025). Korvpalliliit määras Pahvile kuuemängulise juhendamiskeelu. ERR, 21. aprill. Kasutatud 23.05.2025, <https://sport.err.ee/1609670654/korvpalliliit-maaras-pahvile-kuuemangulise-juhendamiskeelu>
- Oates, T. P., & Pauly, J. (2007). Sports Journalism as Moral and Ethical Discourse. *Journal of Mass Media Ethics*, 22(4), 332–347. <https://doi.org/10.1080/08900520701583628>
- Ogden, M. (2018). Liverpool goalkeeper Loris Karius suffered concussion in Champions League final. *ESPN*, 4. juuni. Kasutatud 05.01.2025, https://www.espn.com/soccer/story/_/id/37555752/liverpool-loris-karius-suffered-concussion-champions-league-final
- Ott, K. ja Puymbroeck, M. V. (2008). Does the Media Impact Athletic Performance? *The Sport Journal*, 2008(24). Kasutatud 06.01.2025, <https://thesportjournal.org/article/does-the-media-impact-athletic-performance/>
- Pavlik, J. V. (2004). A Sea-Change in Journalism: Convergence, Journalists, their Audiences and Sources. *Convergence*, 10(4), 21-29. <https://doi.org/10.1177/135485650401000404>
- Perreault, G. P. ja Perreault, M. F. (2021). eSports as a News Specialty Gold Rush: Communication Ecology in the Domination of Traditional Journalism Over Lifestyle Journalism. In S. Andrews ja C. Crawford (Eds.), *Handbook of Research on Pathways and Opportunities Into the Business of Esports* (lk 303–320). IGI Global Scientific Publishing. <https://doi.org/10.4018/978-1-7998-7300-6.ch014>

Peterson, M. A. (2001). Getting to the Story: Unwriteable Discourse and Interpretive Practice in American Journalism. *Anthropological Quarterly*, 74(4), 201–211.
<http://www.jstor.org/stable/3318382>

Postimees Sport a. (2024). *Jalgpalli maailmameister lahkus naise ja laste juurest, et nautida vallalise elu*. 3. november. Kasutatud 06.01.2025,
<https://sport.postimees.ee/8127539/jalgpalli-maailmameister-lahkus-naise-ja-laste-juurest-et-nautida-vallalise-elu>

Postimees Sport b. (2024). *Briti meedia: Cristiano Ronaldo jättis iluoperatsioonide eest maksmata üüratu summa*. 25. november. Kasutatud 06.01.2025,
<https://sport.postimees.ee/8141808/briti-meedia-cristiano-ronaldo-jattis-iluoperatsioonide-eest-maksmata-uuratu-summa>

Postimees Sport c. (2024). *VIDEO } Cristiano Ronaldo tähistas puhi põhjanaabrite juures*. Grepp, T., 24. detsember. Kasutatud 06.01.2025,
<https://sport.postimees.ee/8160307/video-cristiano-ronaldo-tahistas-puhi-pohjanaabrite-juures>

Postimees Sport d. (2025). Kaarel Nurmsalu: norralaste pettust kasutati juba 10–15 aastat tagasi. 11. märts. Kasutatud 22.04.2025,
<https://sport.postimees.ee/8208289/kaarel-nurmsalu-norralaste-pettust-kasutati-juba-10-15-aastat-tagasi>

Rämmer, A. (2014). Valimi moodustamine. *Sotsiaalse Analüüsi Meetodite ja Metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 06.01.2025, <https://samm.ut.ee/valimid>

Rauch, I. (2012). Steve Spurrier Wants A Columnist Fired And Will Probably Get His Way. *Deadspin*, 29. september. Kasutatud 05.01.2025,
<https://deadspin.com/steve-spurrier-wants-a-columnist-fired-and-will-probabl-5947590/>

Raudjärv, R. (2024). *Praktikute soovitused ajakirjandustudengitele teleuudiste harjutamisel. Reporteri vaatenurk*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. Kasutatud 05.01.2025,

Reinardy, S. (2006). It's gametime: The Maslach Burnout Inventory measures burnout of sports journalists. *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 83(2), 397-412. <https://doi.org/10.1177/107769900608300211>

Robbins, K. (2015). *Sports Journalism*. New York: Open School of Journalism.

Rungi, T. (2017). *Intervjueerimistehnikad Eesti spordiajakirjanduses ERR-i spordiportaali näitel*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. Kasutatud 06.01.2025, <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/fef82dc4-bdf0-442b-a739-a951c463976d/content>

Ruus, K. (2025). Andrus Veerpalu: mul ei ole mingeid lugusid rääkida. *Delfi*, 12. jaanuar. Kasutatud 23.05.2025, <https://sport.delfi.ee/artikkel/120349225/andrus-veerpalu-mul-ei-ole-mingeid-lugusid-raakida>

Schallhorn, C. ja Kunert, J. (2020). Football Without Football: Creativity in German Football Coverage by TV Broadcasters and Clubs During the Coronavirus Crisis. *International Journal of Sport Communication*, 13(3), 514-522. <https://doi.org/10.1123/ijsc.2020-0234>

Schultz, B. (2005). *Sports Media: Planning, Production, and Reporting*. Burlington: Focal Press.

Southern Cal lifts practice and game ban on reporter. (2012). *USA Today*, n.a. Kasutatud 05.01.2025, <https://eu.usatoday.com/story/gameon/2012/09/13/usc-lane-kiffin-bans-reporter-from-practices-games/1422602/>

Suggs, D. W. (2016). Tensions in the Press Box: Understanding Relationships Among Sports Media and Source Organizations. *Communication & Sport*, 4(3), 261–281. <https://doi.org/10.1177/2167479515577191>

Timm, M. (2016). *Ajakirjanike ja sportlaste/treenerite vaheline suhtlus Eesti spordiajakirjanduses*. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, ajakirjanduse ja kommunikatsiooni õppekava. Kasutatud 05.01.2025, <https://dspace.ut.ee/server/api/core/bitstreams/5bd23b88-8058-438e-9e18-912182bc3cb5/content>

Veek, K. (2023). *Eesti kümne Premium liiga jalgpalliklubi kommunikatsioon spordiajakirjanike kogemuse põhjal*. Bakalaureusetöö. Tallinna ülikool, Balti filmi, meedia ja kunstide instituut. Kasutatud 06.01.2025, <https://www.etera.ee/zoom/200556/view?page=1&p=separate&tool=info&view=0,1569,2484,1940>

Voolaid, R. (2021). Eestit vapustanud jalgpallitreener on Fredo Getulio Aurelio. Oma loo räägib veel üks kannatanu. *Soccernet.ee*, 12. märts. Kasutatud 05.01.2025, <https://soccernet.ee/artikkel/eestit-vapustanud-jalgpallitreener-on-fredo-getulio-aurelio-oma-loo-r-aagib-veel-uks-kannatanu>

Voolaid, R. (2023). KOOSTÖÖ ASEMEL KOHTUPINKI! Karel Tilga elukaaslane nõudis Karl Robert Salurilt võlga sisse, aga jäi kohtus kaotajaks. *Õhtuleht*, 19. september. Kasutatud 04.05.2025, <https://www.oh tuleht.ee/sport/1092357/koostoo-asetmel-kohtupinki-karel-tilga-elukaaslane-noudi-s-karl-robert-salurilt-volga-sisse-aga-jai-kohtus-kaotajaks>

Värv, M., Kärmas, M. ja Koppel, K. (2024). Endised õpilased süüdistavad iluuisutreener Anna Levandit väärkohtlemises. *ERR*, 21. veebruar. Kasutatud 23.05.2025, <https://sport.err.ee/1609259115/endised-opilased-suudistavad-iluuisutreener-anna-levandit-vaarkohtlemises>

Örnebring, H., & Karlsson, M. (2022). *Journalistic autonomy: The genealogy of a concept*. University of Missouri Press. Kasutatud 21.04.2025, https://books.google.ee/books?hl=en&lr=&id=-fJjEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR9&ots=h9NInN8QDD&sig=s211HtZmWKO-KpCHcm7v7Q43gRo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Lisad

Lisa 1 Semistruktureeritud intervjuude küsimustekava

I plokk: sissejuhatus

1. Enese ja teema tutvustus, intervjuueeritaval võimalik küsida nii minu kui ka teema kohta täpsustavaid küsimusi.
2. Millal sai Teist ajakirjanik? Kui vana olite?
3. Kui suur on Teie tööstaaž?
4. Meenutage oma spordiajakirjanikukarjääri algusaega – mis tuleb esimesena pähe?

II plokk: suhtlus allikatega

5. Defineeri, mis on allikas.
6. Kuidas käis Teie spordiajakirjanikukarjääri algusaegadel inimallikatega (edaspidi allikas) kontakti loomine?
7. Mis oli noore ajakirjanikuna keeruline allikaga suheldes? Too näide!
8. Kirjeldage, kuidas loote allikatega praegu kontakti?
9. Kuivõrd oli oluline allikatega näost-näku suhtlemine?
 - 9.1. Miks nii?
10. Kuivõrd suhtlete allikatega näost-näku tänapäeval?
 - 10.1. Miks nii?
11. Kuidas muutis allikasuhtlust Covid 19 pandeemia?

III plokk: allikavõrgustiku loomine

12. Defineerige, mis on allikavõrgustik.
 - 12.1. Kas korra kasutatud allikas on kohe osa võrgustikust?
13. Kuidas tekib allikavõrgustik?
14. Kirjeldage oma allikavõrgustikku.
 - 14.1. Mis spordiga seotud inimesed seal on?
 - 14.2. Kuidas see töötab? (Kuivõrd jagab infot allikas, palju ise uurite?)
 - 14.3. Mille põhjal valite allikaid oma võrgustikku?

- 14.4. Kuivõrd liidate olemasolevasse võrgustikku uusi allikaid?
- 15. Kuivõrd peate oluliseks pidevat suhtlust allikatega?
- 16. Mida tegite noore ja alustavana ajakirjanikuna, et luua allikavõrgustikku?
 - 16.1. Mida teete allikavõrgustiku laiendamiseks praegu?

IV plokk: allikavõrgustiku hoidmine

- 17. Kirjeldage, mille põhjal hoiate inimesi allikavõrgustikus?
- 18. Kuivõrd aja jooksul inimesed võrgustikus muutuvad?
 - 18.1. (JAH) Miks/kuidas inimesed muutuvad võrgustikus?
- 19. Millised probleeme või keerukusi on olnud allikasuhtluses?
 - 19.1. (ON TEKKINUD) Miks tekkisid?
 - 19.2. Kui probleemid on lahenenud, siis kuidas?
 - 19.3. Kuivõrd jagavad allikad *off the record* infot?
 - 19.3.1. Mis on *off the record* info juures tähtis?
- 20. Kuivõrd on võimalik, et allika ja ajakirjaniku professionaalsest suhtest kujuneb välja sõprus?
 - 20.1. Kuivõrd see, et kui sportlane muutub ajakirjaniku jaoks sümpaatseks, siis ajakirjanik kaitseb teda oma loodavas sisus?

V plokk: kokkuvõte

- 21. Mida soovitaksite noorele ja alustavale spordiajakirjanikule, kel allikavõrgustik väike?
- 22. Kas soovite allikavõrgustiku kujundamise ja kujunemise teemal veel midagi välja tuua, mida mina ei märganud küsida?

Lisa 2 Lihtlitsents

Mina, Marko Susi:

1) annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose “Eesti spordiajakirjanike allikavõrgustike kujunemine”, mille juhendaja on Brit Laak, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2) annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

3) olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;

4) kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marko Susi

23.05.2025